

Töö number	2019-0026
Tellijä	Väike-Maarja Vallavalitsus Pikk tn 7, 46202 Väike-Maarja alevik Tel: 46202 e-post: valitsus@v-maarja.ee Registrikood: 75011694 www.v-maarja.ee
Konsultant	Skepast&Puhkim OÜ Laki põik 2, 12915 Tallinn Tel: +372 664 5808 / e-post: info@skpk.ee Registrikood: 11255795 www.skpk.ee
Kuupäev	10.09.2020
Seisund	Alusanalüüs

Väike-Maarja valla üldplaneering

SISSEJUHATUS	3
1. ASEND	4
2. RAHVASTIK	6
3. ASUSTUS JA KESKUSED	11
4. TRANSPORDIÜHENDUSED	15
5. ETTEVÕTLUSKESKKOND	18
6. MAAKASUTUS JA E HITUSTEGEVUS	23
7. KÜLASTUS- JA PUHKEKESKKOND	27
8. MAAVARAD.....	28
9. ENERGEETIKA	31

Sissejuhatus

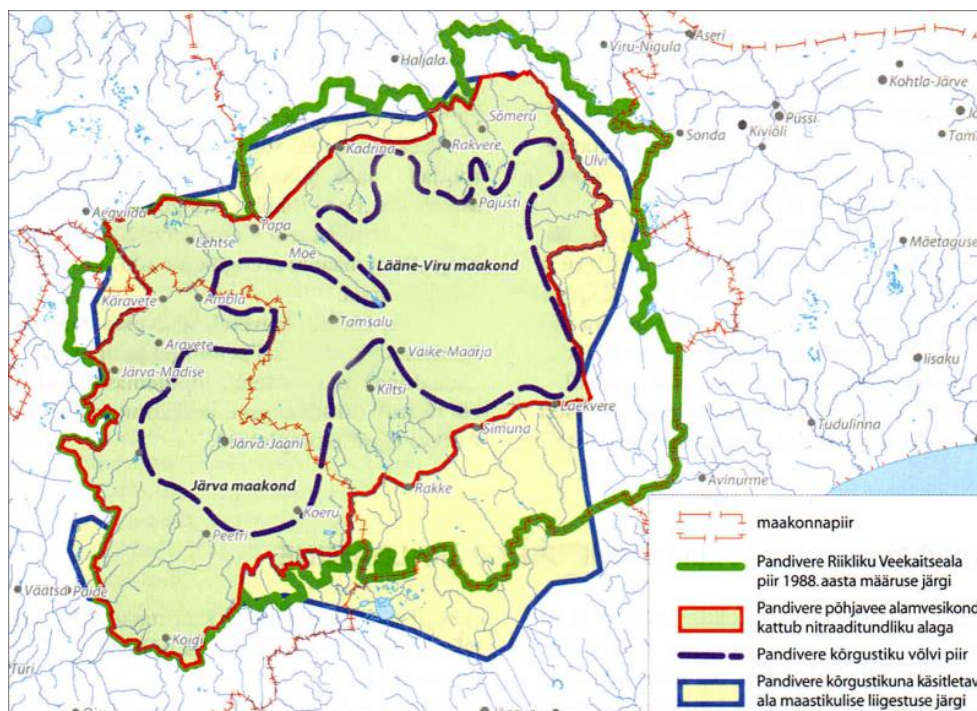
Käesolev alusanalüüs käsitleb üldplaneeringu koostamise prioriteetseid teemasid: rahvastikku, asustust, maakasutust ja ehitust, ettevõtlust, külastus- ja puhkekeskkonda, transporti, energeetikat ning loodusressursside kasutust. Need on valdkonnad, mis määravad arengu põhisuunad ja/või kus üldplaneeringuga eeldatavalt kavandatakse muudatusi. Analüüsi on koondatud viimase 10–15 aasta statistilist infot, alusandmeid, seniseid trende ja probleeme. Samuti on võrreldud reaalseid arenguid Väike-Maarja ja Rakke valla seni kehtivate üldplaneeringutega.

Alusinfo põhjal on esitatud võimalikke arengutrende võttes arvesse Väike-Maarja valla arengukavas 2020 – 2027 ning Lääne-Virumaa maakonnaplaneeringus 2030+ toodud suundumusi. Materjal on lähtekohaks üldplaneeringu lahendusvariantide kaalutlusotsuste tegemisel. Alusanalüüs on koostatud seisuga veebruar 2020. Üldplaneeringu koostamise käigus seda dokumenti ei uuendata.

1. Asend

Väike-Maarja vald paikneb Lääne-Virumaa lõunaosas Pandivere kõrgustiku keskel. Väike-Maarja vald tänastes piirides tekkis 2017. aasta haldusreformi käigus, kui liideti Väike-Maarja ja Rakke vald. Valla suurus on 682,43 km², elanikke on 01.01.2020 aasta seisuga 5782. Vallas on neli alevikku: Väike-Maarja, Rakke, Simuna ja Kiltsi ning 64 küla. Valla keskus on Väike-Maarja alevik, mis on ka endine Väike-Maarja kihelkonna keskus. Lisaks hõlmab vald osa endisest Simuna kihelkonnast ja Koeru kihelkonnast.

Pandivere on aluspõhjaline kõrgustik valdavalt tasandikulise pinnamoega (vt joonis 1). Pandivere kõrgustiku omapäraks on jõgede puudumine. Õhuke (1–5 m) moreenist pinnakate laseb sademeveel valguda lõhelistesse paekividesse, seetõttu on seal kujunenud Eesti suurim karstipiirkond. Õhukese moreenpinnakatte tõttu on põhjavesi reostuse eest vähe kaitstud. Kõrgustiku jalamit piirab soodevöönd (sh Endla soostik). Valdavalt põllustatud moreenitasandikega maastikku ilmestavad 10–15 m, kohati kuni 35 m kõrgused ja mitme kilomeetri pikkused oosistikud. Kohati leidub voorest ja oosist koosnevaid liitvorme, näiteks Pandivere kõrgustiku suurim kõrgendik Emumägi (oos voorel, 166 m, suhteline kõrgus 79 m), Kellavere (156 ja 50 m) ja Ebavere mägi (146 ja 30 m). Kõrgustiku madalaim osa on Porkuni ürgoru lõuna suunas madalduv jätk Vao nõgu, kus asub Põltsamaa jõe ülemjooks. Pandivere kõrgustikul on üle 60% Eesti parimaist, kollakashallil karbonaatsel moreenil kujunenud leostunud ja leetjaist muldadest. Need soodsa vee-, õhu- ja niiskussrežiimiga mullad hõlmavad 51% Pandivere kõrgustiku alast. Viljakad mullad on määranud piirkonna peamiselt põllumajandusliku maakasutuse. Nii on Pandivere kõrgustikule omane suurpõldudega kultuurmaastik.

Joonis 1. Pandivere kõrgustik (allikas: Eesti Entsüklopeedia)

Valla edelaosa läbiv raudtee on mõjutanud siinse asustuse arengut. Kiltsi ja Rakke alevikud on tekkinud tänu raudteele. Raudteed peetakse ka tänapäeval eelisarendatavaks transpordiliigiks kaupade ja inimeste liikumisel. Samas on Kiltsi ja Rakke alevikud tänapäevastes mastaapides liialt väikesed, et raudteest tulenevaid arengueelduseid ära kasutada. Kiire rongiühendus võimaldab seal tööalast pendelrännet Tapa ja Tallinnaga ning nõrgendab sellega kohalike teenuste kasutamist ja Väike-Maarja aleviku kui piirkondliku keskuse rolli. Raudtee negatiivse mõjuna võib märkida müra ja barjääriefekti raudteeäärsete asulate jaoks.

Väike-Maarja vald piirneb Vinni, Jõgeva, Järva ja Tapa vallaga. Kõige suuremad kokkupuuted on Väike-Maarja vallal Tapa vallaga, kuna Tamsalu ja Tapaga on olemas ka raudteeühendus. Tapa Vallavolikogu on oma 25.02.2020 otsusega nr 176 teinud ettepaneku teha koostööd Tapa vallaga piirnevate väärtuslike põllumaade, rohealade, väärtuslike maastike, puhke- ja virgestusalade, maardlate ning kaevandamisest mõjutatud alade kavandamisel. Lisaks nimetatutele on piiriülesed teemad naaberomavalitsustega ka transpordiühendused ja energeetika.

2. Rahvastik

Väike-Maarja vallas on rahvastikuregistri andemetel 01.01.2019 seisuga 5869 elanikku. Suuremates alevikes Väike-Maarjas ja Rakkes elab kokku ligi 41% valla rahvastikust. Kui siia lisada ka Simuna ja Kiltsi alevik ning Triigi, Vao ja Ebavere küla, selgub, et 63,5% rahvastikust paikneb seitsmes suuremas asulas. Ülejäänud 35,5% inimestest elab hajusalt 60-s külas. Sealjuures 20-s külas on elanikke alla 20 (vt tabel 1).

Tabel 1. Elanike arv Väike-Maarja valla külades (allikas: rahvastikuregister 01.01.2019)

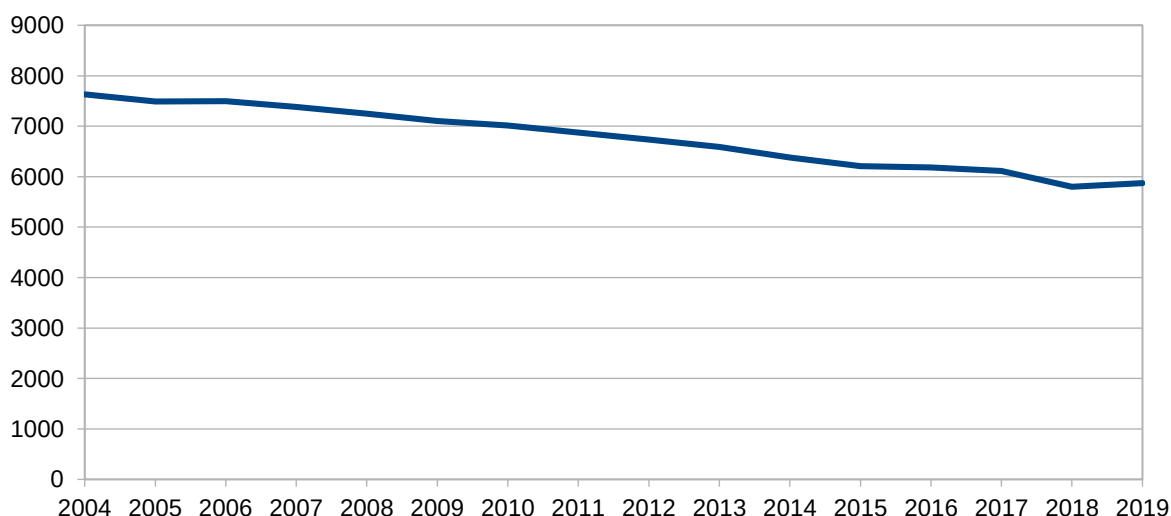
Asula	Elanikke
Väike-Maarja alevik	1564
Rakke alevik	864
Simuna alevik	414
Vao küla	307
Triigi küla	254
Kiltsi alevik	189
Ebavere küla	135
Avispea küla	111
Pandivere küla	104
Eipri küla	90
Avanduse küla	87
Salla küla	83
Käru küla	81
Liivaküla	81
Koonu küla	79
Liigvalla küla	75
Pikevere küla	74
Määri küla	68
Müüriku küla	62
Aburi küla	60
Piibe küla	57
Ärina küla	55
Kännuküla	52
Lasinurme küla	48
Võivere küla	48
Äntu küla	48
Hirla küla	43
Suure-Rakke küla	43
Ao küla	42
Tammiku küla	41
Rastla küla	39
Orguse küla	30
Pudivere küla	30
Raeküla	30
Kurtna küla	29
Nõmmküla	27
Lammasküla	26

Asula	Elanikke
Raigu küla	25
Aavere küla	24
Mõisamaa küla	24
Edru küla	23
Emumäe küla	23
Räitsvere küla	23
Nadalama küla	22
Uuemõisa küla	22
Koila küla	19
Nõmme küla	19
Vorsti küla	18
Varangu küla	16
Väike-Tammiku küla	15
Imukvere küla	14
Kärsa küla	14
Köpsta küla	13
Sootaguse küla	12
Sandimetsa küla	11
Mäiste küla	10
Väike-Rakke küla	10
Kaavere küla	7
Lahu küla	7
Koluvere küla	5
Olju küla	5
Kellamäe küla	4
Kadiküla	3
Kamariku küla	3
Jäätma küla	1

Nagu Lääne-Virumaal tervikuna ja enamikes Eesti maapiirkondades, on elanike arv vallas olnud langevas trendis, seda nii loomuliku iibe kui ka rände tõttu. Viimase 15 aastaga on vähenemine olnud 23% ehk 1762 inimese võrra (Tabel 2). Sealjuures on langus olnud läbi aastate ühtlane, vaid viimastel aastatel on märgata mõningast rahvaarvu stabiliseerumist (vt joonis 2).

Tabel 2. Elanike arv Väike-Maarja vallas 2004-2019 (allikas: rahvastikuregister)

Aasta	Elanikke	Aasta	Elanikke
2004	7631	2012	6732
2005	7489	2013	6589
2006	7494	2014	6382
2007	7385	2015	6208
2008	7250	2016	6185
2009	7102	2017	6112
2010	7012	2018	5800
2011	6873	2019	5869

Joonis 2. Elanike arv Väike-Maarja vallas 2004-2019

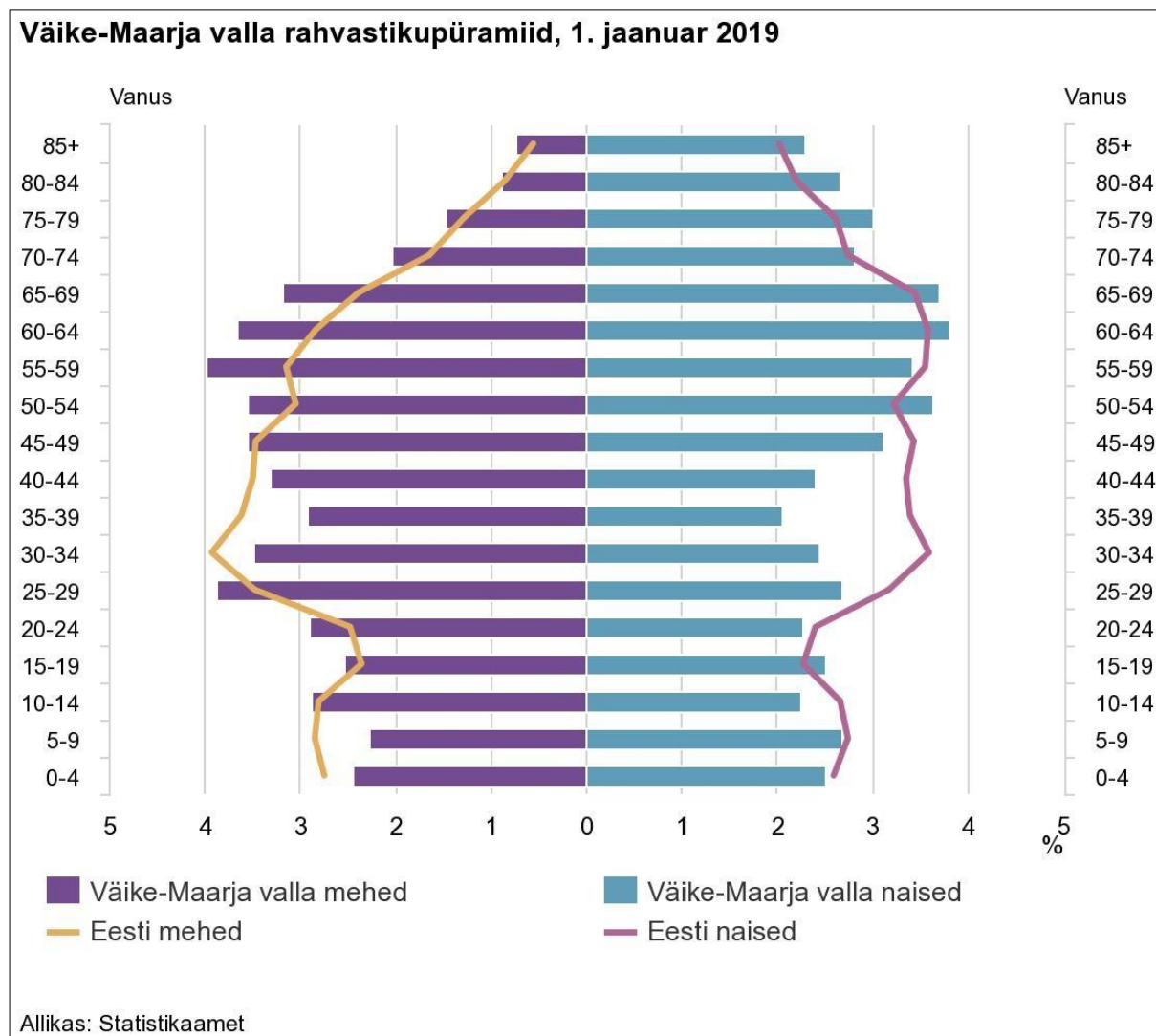
Elanike arvu vähenemine suuremates asulates on olnud sarnane kogu vallale, kõikudes 16,5%-st Avispea külas kuni 45,3%-ni Liigvalla külas (Tabel 3). Rahvastiku statistika põhjal võib väita, et rahvaarvu vähenemine on toimunud kõikjal vallas ja ÜP koostamise kontekstis olulisi piirkondlikke erisusi ei ole. Erandina hakkab silma Simuna alevik, kus elanike arv on küll kõikunud, kuid 15 aasta kokkuvõttes on rahvaarv vähenenud vaid 2,6%. Simuna on näide tugevast maalisest keskusest, kus on suudetud säilitada hea teenuste tase, sh lasteaed ja põhikool ning stabiilne elanikkond.

Tabel 3. Elanike arv suuremates asulates 2004-2019 (allikas: rahvastikuregister).

Aasta	Avanduse küla	Avispea küla	Ebavere küla	Kiltsi alevik	Rakke alevik	Salla küla	Simuna alevik	Triigi küla	Vao küla	Väike-Maarja alevik	Liigvalla küla
2004	108	133	177	263	1122	151	425	278	466	2073	137
2005	113	131	165	262	1096	140	457	303	445	2043	132
2006	119	126	158	260	1073	133	506	290	429	2061	133
2007	111	132	154	259	1066	132	492	289	420	2041	123
2008	111	131	153	254	1031	131	479	288	423	2003	124
2009	107	129	154	247	1018	128	478	290	411	1953	116
2010	105	120	154	233	1012	126	464	297	410	1911	112
2011	104	123	145	234	974	120	454	300	390	1900	109
2012	108	123	142	241	939	119	433	297	380	1866	105
2013	107	112	133	240	913	114	448	301	370	1831	109
2014	102	108	130	219	895	112	446	297	346	1758	96
2015	100	108	122	212	886	101	442	286	322	1680	100
2016	89	107	126	218	884	105	444	282	319	1667	95
2017	85	101	141	216	893	99	422	275	332	1618	95
2018	87	109	133	186	858	83	411	250	306	1540	73
2019	87	111	135	189	864	83	414	254	307	1564	75
Muutus %	-19,4	-16,5	-23,7	-28,1	-23,0	-45,0	-2,6	-8,6	-34,1	-24,6	-45,3

Rahvastiku vähenemine on toimunud eelkõige laste (0-14) ja tööealiste elanike (15-64) arvelt, pensionealiste arv on püsinud stabiilsena. Seda iseloomustab ka madal demograafiline töötururindeindeks (0,68) ja kõrge ülalpeetavate määr (60,8%), Statistikaameti andmetel on 01.01.2019 seisuga Eesti keskmised vastavalt 0,84 ja 55%. Väike-Maarja valla rahvastikupüramiidilt (Joonis 3) hakkab silma Eesti keskmisest väiksem naiste osatähtsus vanusgruppides 20 kuni 49, mis viitab nn maapiirkondade pruudipõuale. Sünnitusealisi naisi on vähe ja rahvastiku taastootmine

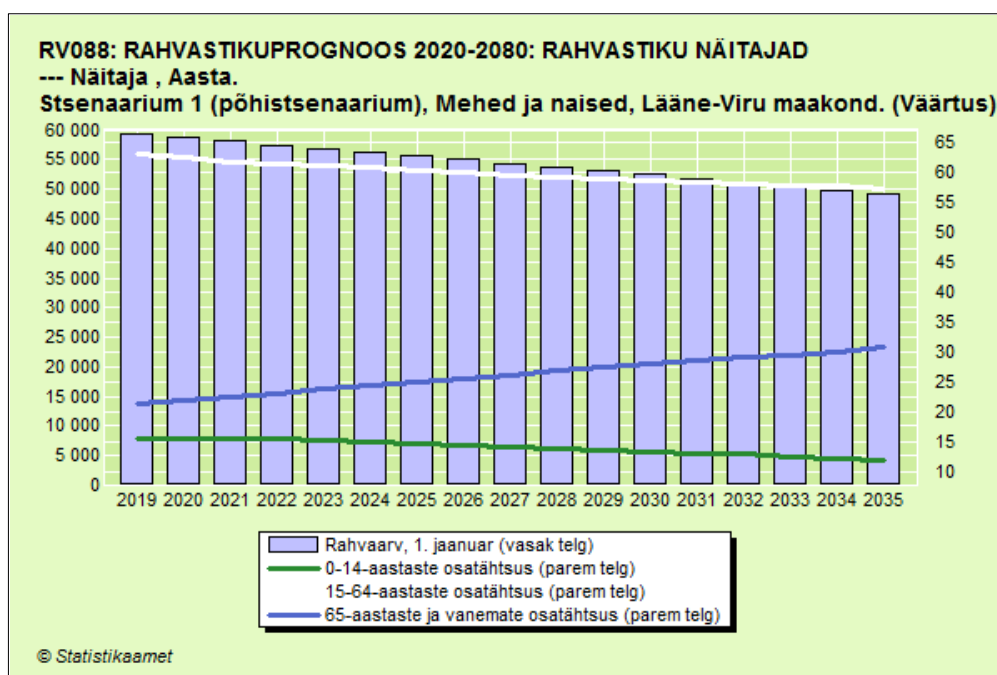
tagasihoidlik. Peale kasvavad väikesearvulised naiste vanusgrupid ei anna ka lootust, et see olukord võiks paraneda.

Joonis 3. Väike-Maarja valla rahvastikupüramiid (allikas: Statistikaamet)

Arvestades seniseid trende ja Statistikaameti poolt Lääne-Virumaale koostatud rahvastikuproгноosi¹ (vt jJoonis 4), on ilmne, et rahvastiku kahanemine ja vananemine vallas jätkub. Aastaks 2030 oleks vallas 5210 elanikku ehk umbes 700 inimest vähem tänasega võrreldes ning aastaks 2035 umbes 4850 elanikku. Sealjuures eakate (65+) osakaal tõuseb aastaks 2035 30,8%-ni (tõus võrreldes 2020 aastaga 8,8%), laste (0-14) osatähtsus väheneb 12,1%-ni (-3,6%) ning tööealiste osatähtsus väheneb 57,1%-ni (-5,2%).

¹ https://www.stat.ee/sab-uuendus?db_update_id=22284

Joonis 4. Lääne-Virumaa rahvastikuproгноos 2019-2035 (allikas: Statistikaamet)

Eesti väikeasulate uuringu² kohaselt on kasvavaid lastega või väheste lastega asulaid vallas vaid viis: Pandivere, Kännuküla, Rastla, Võivere ja Määri külad ning stabiilseid/vähe kahanevaid laste või väheste lastega asulaid on kaheksa: Koonu, Liivaküla, Triigi, Orguse, Lammasküla, Suure-Rakke, Lasinurme ja Mõisamaa. Enamus neist on pigem väikesed, alla 100 elanikuga külad v.a Pandivere küla (104 elanikku) ja Triigi küla (254 elanikku). Uuringus soovitatakse regionaalpoliitilised arendusmeetmed ja elujõu kasvatamisele keskenduvad kohalikud algatused suunata kasvavatele, stabiilsetele ja mõõdukalt kahanevatele väikeasulatele. Väike-Maarja valla kasvavad või stabiilsed asulad asuvad Väike-Maarja aleviku tagamaal ja ilmselt on otstarbekas pigem tugevdada Väike-Maarja alevikku piirkondliku/kohaliku keskusena (vt ptk 3).

Üldplaneeringu koostamisel tuleb arvestada reaalse olukorra ja demograafilise prognoosiga, st kohanduda kahanemisega. Loobuda tuleb traditsioonilisest, kasvule orienteeritud planeerimisest ning selle asemel keskenduda olemasolevate väärtuste, elukvaliteedi ja traditsioonide säilitamisele.

Planeerimisettepaneku koostamisel soovitame:

- Väheneva rahvaarvu tingimustes mitte kavandada uute alade kasutuselevõttu, olla maade reserveerimisel konservatiivne, lähtudes pigem olemasolevate ressursside paremast kasutamisest.
- Võimalikult säilitada olemasolev tehniline taristu või asendada see uute ja säästlike lahendustega (nt võrguvaba elektriühendus, kohapealsed tootmisvõimalused).
- Maakasutuse kavandamisel jätta võimalused mitmekesiseks arenguks ja kombineerida erinevaid maakasutusfunktsioone (nt äri- ja elumumaa, äri- ja tootmismaa) või määratleda maa-alad segafunktsiooniga (nt keskuse maa).
- Soodustada ettevõtlust ja majandust, mis väheneva elanikkonna tingimustes on maapiirkondades esmatähtis.
- Avalike teenuste pakkumisel mõelda nende ruumilisele koondamisele ja ümberkorraldamisele, samuti uutele paindlikele/liikuvatele lahendustele.

² Eesti väikeasulate uuring. Hendrikson & Ko, 2019.

3. Asustus ja keskused

Väike-Maarja vald tervikuna on hajaasustusega piirkond, mille ajalooline keskus asub Väike-Maarja alevikus. Lääne-Virumaa maakonnaplaneeringu kohaselt asub Väike-Maarja vald Rakvere toimepiirkonna äärelisel alal. Ääreline ala on piirkond, mille elanikest on ja jääb keskusega seotuks kuni 15%. Mida kaugemal suured keskused paikkondadest ehk kantidest asuvad, seda olulisemaks muutub äärealade väikeste alevike roll keskustena.

Maakonnaplaneeringuga on määratletud keskuste võrgustik järgmiselt - piirkondlik keskus, kohalik keskus ja lähikeskus, kus kõrgema taseme keskust eristab temast madalama tasandi keskustest pakutavate teenuste parem kvaliteet ja mitmekesisus nii era- kui avaliku sektori teenuste osas (Joonis 5).

		PIIRKONDLIK KESKUS
LÄHIKESKUS	KOHALIK KESKUS	ehituskaupade kauplus (remont, aed, kodu)
	autokütuse müügikoht	esmatasandi tervishoiukeskus
	esmatasandi tervishoiukeskuse filiaal, perearstipraksis	hambaravikabinet
	haruapteek	apteek
	vabatahtlik päästeüksus	konstaablijaoskond
	piirkonnapolitseainiku vastuvõtupunkt	maagümnaasium
	lasteaed	sularaha automaat
	põhikool	postipank
	noortekeskus	pakiautomaat
	postipunkt	postkontor
	rahvamaja	ujula
	raamatukogu	töötukassa büroo
	terviserada	valla- ja linnavalitsus
	spordisaal	ühistranspordi sõlmjaam/terminal
	sotsiaaltöötaja vastuvõtukabinett	kultuurikeskus
	päevakeskus	kiirabijaam (brigaadi asukoht)
		päästekomando
		hooldekodu eakatele

Joonis 5. Keskused ja teenused

Väike-Maarja vallas on esindatud kõigi tasandite keskused, kuigi mööndustega: Väike-Maarja alevik koos Tamsalu linnaga on piirkondlikuks keskuseks, Rakke alevik kohalikuks keskuseks ja Simuna alevik lähikeskuseks.

Väike-Maarja alevik koos Tamsalu linnaga on maakonnaplaneeringus määratletud piirkondliku kaksik-keskusena. Nende toimimine kaksik-keskusena eeldab tulevikus intensiivsemat koostööd, teenuste jaotamist keskuste vahel ning head omavahelist ühistranspordiühendust, et tagada teenuste kättesaadavus ühes või teises keskus. Kui Väike-Maarja ja Tamsalu toimimist kaksik-keskusena ei suudeta korraldada, siis eraldiseisvatena käsitletakse neid kui kohaliku tasandi keskusi. Üldplaneeringu koostamise käigus tuleb koos Tapa vallaga selgitada, kas teenuste jagamine Tamsalu linnaga on võimalik või mitte ja milline on Väike-Maarja aleviku staatus keskusena – kas piirkondlik või kohalik.

Kohalik keskus pakub kodukoha lähedal esmavajalikke teenuseid ning on ka oluliseks kohaliku tasandi töökohtade pakkujaks. Nendel keskustel on oluline roll oma tagamaa hajaasustuse säilitamisel piirkondlikest keskustest eemal, suutes osutada kohalikke põhiteenuseid. Teistest keskustest kauguse ja piisava tarbijaskonna tõttu on Lääne-Virumaa maakonnaplaneeringuga kohalikuks keskuseks määratud Rakke alevik. Rakke kui kohaliku keskuse roll seisneb selles, et see on piirkonna oluline tööstuskeskus, kus asub ka piirkonnale oluline raudteesõlm.

Ühtlasi on Väike-Maarja alevik koos Ebavere³ külaga ning Rakke alevik Lääne-Virumaa maakonnaplaneeringuga⁴ määratud linnalise asustusega aladeks. Üldplaneeringu koostamise käigus tuleb täpsustada, kas ja millises ulatuses vastab linnalise ala määratlusele Ebavere küla ning vastavalt määrata ka ehitustingimused. Väike-Maarja alevik on oma struktuurilt kompaktne ja terviklik. Üldplaneeringu koostamisel tuleb üle vaadata aleviku funktsionaalne terviklikkus, aga ka sidusus lähipiirkonnaga ning kogu vallaga. Alevik peab pakkuma head elukeskkonda ning mitmekesist ettevõtluskeskkonda ja laia valikut teenuseid kogu valla elanikele.

Rakke alevikus võiks kaaluda aleviku piiride muutmist, liites hoonestamata looduslikud alad piirnevate küladega, et vältida asustuse hajumist ja sellega kaasnevaid kulutusi taristule. Samuti tuleb üle vaadata Rakke aleviku ja tagamaa funktsionaalsed seosed, et alevik säilitaks koha väriku kohaliku keskusena ning vajaliku põhiteenuste taseme.

Maaliseks piirkonnaks on maa-ala väljaspool linnalise asustusega alasid. Maaline piirkond on valdavalt hajusa asustustrükkiga, kusjuures üldises hajaasustuses esineb väiksemaid kompaktses iseloomuga asustatud alasid. Maalisesse piirkonda jäävad ka Väike-Maarja valla väiksemad alevikud – Kiltsi ja Simuna. Simuna alevik on maakonnaplaneeringuga määratud lähikeskuseks. Lähikeskused pakuvad kohalike keskustega võrreldes väiksemat teenuste hulka, kuid nende roll on oluline kodulähedaste teenuste pakkumisel. Lähikeskused täidavad kohalike keskuste võrgustikus täiendavat rolli, mille abil suurendatakse vältimatute ja sagedasemini kasutatavate teenuste kättesaadavust piirkondades, kus kohalike põhiteenuste osutamine kogumahu ja -kvaliteedis ei ole kliendibaasi vähesuse mõttes pikemas perspektiivis majanduslikult põhjendatud.

Kuivõrd nii Simuna kui ka Kiltsi alevikud asuvad maalises piirkonnas ja on oma iseloomult maalised, võiks nende puhul samuti kaaluda alevike piiride muutmist, Kiltsi aleviku puhul ka asustatuse liigi muutmist alevikust külaks⁵. Mõlemal juhul katab alevike administratiivne territoorium oluliselt

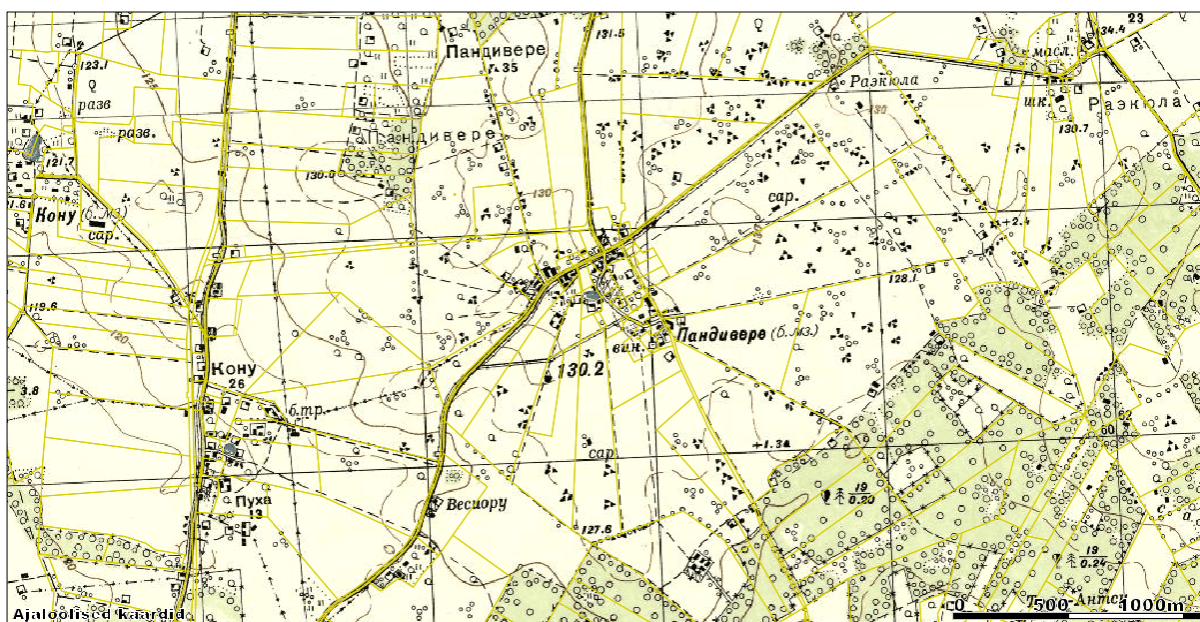
³ Kompaktse asustuse arenguks rahvastikutiheduselt ja -prognoosilt sobiv ala, mida iseloomustavad erinevate maakasutusfunktsioonide mitmekesisus ning linnalise ehitatud keskkonna tunnused (krundistruktuur, väljakujunenud perimeetralne hoonestus jms)

⁴ Lääne-Virumaa maakonnaplaneering 2030+, Lääne-Viru maavalitsus, 2017

⁵ Kompaktse asustuse arenguks rahvastikutiheduselt ja -prognoosilt sobiv ala, mida iseloomustavad erinevate maakasutusfunktsioonide mitmekesisus ning linnalise ehitatud keskkonna tunnused (krundistruktuur, väljakujunenud perimeetralne hoonestus jms)

suuremat ala kui tegelikult on kompaktselt asutatud. Asustusüksuse liigi muutmine hõlbustaks mõnevõrra ehitamist, näiteks kaob ära planeerimisest tulenev detailplaneeringu koostamise kohustus. Uute elanike ja ettevõtete lisandumist maalistes piirkondades peaks kõigiti soosima ning detailplaneeringu koostamise kohustuse puudumine võiks olla üks meetmetest.

Maastikulistest ja majanduslikest iseärasustest tingituna on Pandivere kõrgustikule olnud iseloomulikud ridakülad, hajusad sumbkülad ja ka hajakülad. Kuna elamuehitus vallas on tagasihoidlik, ei ole ohtu, et uuslamud külade ajaloolist struktuuri lõhuksid. Näib, et elukoha valikul eelistatakse Rakvere linna ja maantee lähedust, nt Pandivere küla või ilusat loodust, nt Kännuküla Porkuni järve lähistel.

Joonis 6. Hästi säilinud külastruktuur Pandivere küla näitel (väljavõte NL topokaardist koos kaasaegse katastrikaardiga, allikas: Maa-amet, 20.02.2020)

Pandivere kõrgustiku viljakad põllumaad teevad piirkonna atraktiivseks põllumajandustootjatele ja üks, mis külade struktuuri realselt rikkuda võiks, on tootmishooned halvasti valitud kohtades. Seetõttu peaks selliste hoonete asukohta hoolikalt kaaluma.

Kohapõhise lähenemise vajalikkust rõhutatakse Eesti väikeasulate uuringus⁶. Üks kahanemisega kohandamise meetmeid on laienemise asemel olemasolevate väärtuste ja eripära tähtsustamine ning kasutamine. Üldplaneeringu koostamise käigus tuleb selgitada, millised on need Väike-Maarja valla asustuse ja asulate väärtused ja eripärad, mida edaspidi kindlasti peaks säilitama ja kasutama. Nendeks võivad olla:

- Asula hoonestuse laad (hõre või kompaktne asustus, üksikelamud, üksikud korterelamud, korterelamute rühmad).
- Ruumi loovate märgiliste hoonete olemasolu, paiknemine ja seisukord (mõisad, kirikud, kolhoosikeskuse kompleksid), muude hoonete olemasolu, paiknemine ja seisukord (toimivad või mittetoimivad laudad, toimivad või mittetoimivad tööstus- ja laokompleksid).
- Asula ja selle lähiala tunnuslikud, esteetilised ja looduslikud väärtused (maastikud, veekogud, vared, heakord).
- Asula ja selle lähiala ajalooline taust, kultuuriline eripära ja identiteet.
- Asula ja selle lähiala majandusstruktuur: eripärased ettevõtted, põllumajandus, metsandus, toidutööstus, muu tööstus jne.

⁶ Eesti väikeasulate uuring. Hendrikson & Ko, 2019

- Asula ja selle lähiala maakasutuse iseloom (põllumaa, metsamaa, tootmismaa, elamumaa, keskuse olemasolu jms).

Planeerimisettepaneku koostamisel soovitame:

- Säilitada maakonnaplaneeringuga määratletud keskuste võrgustik koos seal pakutavate teenuste valikuga – Väike-Maarja alevik, Rakke alevik, Simuna alevik.
- Koos Tapa vallaga selgitada välja, kas on võimalik maakonnaplaneeringuga kavandatud teenuste jagamine Väike-Maarja aleviku ja Tamsalu linna vahel ning nende käsitlemine piirkondliku kaksik-keskusena või tuleb Väike-Maarja alevikku käsitleda kohaliku keskusena.
- Vaadata üle Väike-Maarja aleviku funktsionaalne terviklikkus, sidusus lähipiirkonnaga ning kogu vallaga.
- Rakke ja Simuna alevikes vältida asustuse hajumist ning üle vaadata Rakke ja Simuna alevike ja tagamaa funktsionaalsed seosed. Kaaluda alevike piiride korrigeerimist.
- Kaaluda Kiltsi aleviku muutmist külaks.
- Selgitada, millised on need Väike-Maarja valla asustuse ja asulate väärtused ja eripärad, mida edaspidi kindlasti peaks säilitama ja kasutama.

4. Transpordiühendused

Valla keskuse, Väike-Maarja aleviku kaugus Rakvere linnast on 26 km, Tartust 96 km, Tallinnast 119 km ja Tapalt 27 km. Head ja kiired maantee ning raudtee ühendused regionaalsete ja riigi keskustega on Väike-Maarja valla arengu seisukohalt olulised.

Valda läbib Tallinn – Tartu raudtee peatustega Kiltsis ja Rakkes. Lääne-Virumaa maakonnaplaneeringus rõhutatakse, et kõiki raudteepeatusi tuleb käsitleda transpordisõlmedena, mis on ühendatavad erinevate transpordiliikide ja liikumisviisidega. Nende puhul on oluline transpordigraafikute ühildamine ning võimalikult lühike ooteaeg ühelt transpordiliigilt teisele üleminekuks. Peatustes on oluline rakendada ka pargi-sõida süsteemi, mis eeldab parklate (sh jalgrattaparklate) arendamist. Selles kontekstis on olulised ka Kiltsi ja Rakke, kuna nendel peatustel on suurem tagamaa. Reisirongiliiklust tuleb käsitleda kui perspektiivikat ühendust Tapa, Tallinna ja Tartuga. Üleriigilise planeeringu kohaselt on reisirongiliiklus ainus riigisisene liikumisviis, mille abil on võimalik vähendada märkimisväärselt aegruumilist vahemaad. Tehniliselt heal tasemel raudteeliiklus võimaldab sõita kiirusel 120–160 km/h, laseb ajasäästlikult sõita (sh iga päev tööle käia) ja kaugemale reisida. Lisaks kiirusele on olulised ka kasutusmugavus ja sõidu ohutus.

Kehtiva Väike-Maarja valla üldplaneeringu joonistele on kantud „perspektiivne Tamsalu-Kiltsi-Rakke jaamavahede raudtee, mis rajatakse 4,5 m kaugusele olemasoleva peatee teljest vasakule poole kilomeetrite kasvamise suunas.“ Objekt on endiselt AS Eesti Raudtee plaanides.

Tallinn-Tartu raudteel AS Eesti Raudtee poolt lähiaastate ja pikemas perspektiivis planeeritavad arendustegevused on (kiri nr 21-1/289-1):

1. raudteeliikluse elektrifitseerimine aastatele 2021-2028 kui ehitatakse välja kontaktvõrk koos mastidega ja nende teenindamiseks vajalikud alajaamad, alajaamade ja kontaktvõrgu vahelised toitekaablid, õhuliinid, mastid jms rajatise raudtee elektrifitseerimise otstarbeks. Seoses sellega peab arvestama, et raudteemaale lisandub kitsendusi põhjustavaid tehnovõrke ja rajatise ning võib selguda lisamaa vajadus (näiteks veoalajaama ja elektriliinide rajamiseks).
2. Raudtee side- ja turvängusüsteemide parendamiseks on ettevalmistamise faasis Tapa-Tartu fiiberoptilise kaabli ning liiklusjuhtmissüsteemide moderniseerimise projekteerimine. Tegevused on kavandatud olemasoleval raudteemaal.
3. Pikemas perspektiivis planeeritakse jaamavahedele rajada paralleelselt olemasoleva raudtee peateega teine peatee (telgede vahel ligikaudu 4,3 m). Seoses sellega peab arvestama olemasoleva raudtee kaitsevööndi laienemisega.

Valda läbivad riigi tugimaanteed: Rakvere – Väike-Maarja – Vägeva (nr 22) ning Tartu – Jõgeva – Aravete (nr 39) ja kõrvalmaanteed: Kapu – Rakke – Paasvere (nr 15124), Simuna – Vaiatu (nr 17192), Väike-Maarja – Simuna (nr 17191), Ebavere – Simuna (nr 17191), Järva-Jaani – Pikevere – Ebavere (nr 15127). Suurima liiklussagedusega on Rakvere – Väike-Maarja – Vägeva maantee (nr 22) Väike-Maarja aleviku ja Ebavere küla piires olev teelõik, kus keskmine ööpäevane liiklussagedus 2019. aastal oli 3622 autot. Mujal on liiklussagedused madalamad.

Kehtivas Väike-Maarja valla ÜP-s on planeeritud perspektiivne Väike-Maarja aleviku ümbersõidutee koridor, millega sooviti leevendada põllumajanduslike tootmistevõrgustega seotud transpordivooludega kaasneva müra, haisu ja lõhnade, kütuse heitgaaside levi jm kahjulikkust Väike-Maarja alevikus. Reaalseid samme ümbersõidutee rajamiseks tehtud ei ole ja seda ei toeta ka tänane liiklusintensiivsus Rakvere – Väike-Maarja – Vägeva maanteel. Mujal Eestis väikelinnadest ja alevikest (nt Kilingi-Nõmme, Orissaare) mööda rajatud ümbersõidud näitavad, et keskkond võib sellest võita, kuid kaotavad väikeettevõtjad, kellest potentsiaalsed kliendid ringiga mööda sõidavad.

Kohalike teede ja tänavate kogupikkus on 495 km. Asfaltkattega teede pikkus on 59,7 km. Vallas on kolm kergliiklusteed: Väike-Maarja – Kiltsi kergliiklustee kogupikkusega 6,3 km, Rakke – Ao kergliiklustee kogupikkusega 1,6 km ning Simuna jalg- ja jalgrattatee pikkusega 2,14 km.

Lääne-Virumaa maakonnaplaneering näeb kogu maakonnas ette I, II ja III eelistusklassi jalg- ja jalgrattateede rajamist:

I prioriteet – jalg- ja jalgrattatee, mis on väga oluline ning suure jalgratturite ja jalakäijate liiklussagedusega;

II prioriteet – jalg- ja jalgrattatee, mis on oluline ning keskmise jalgratturite ja jalakäijate liiklussagedusega;

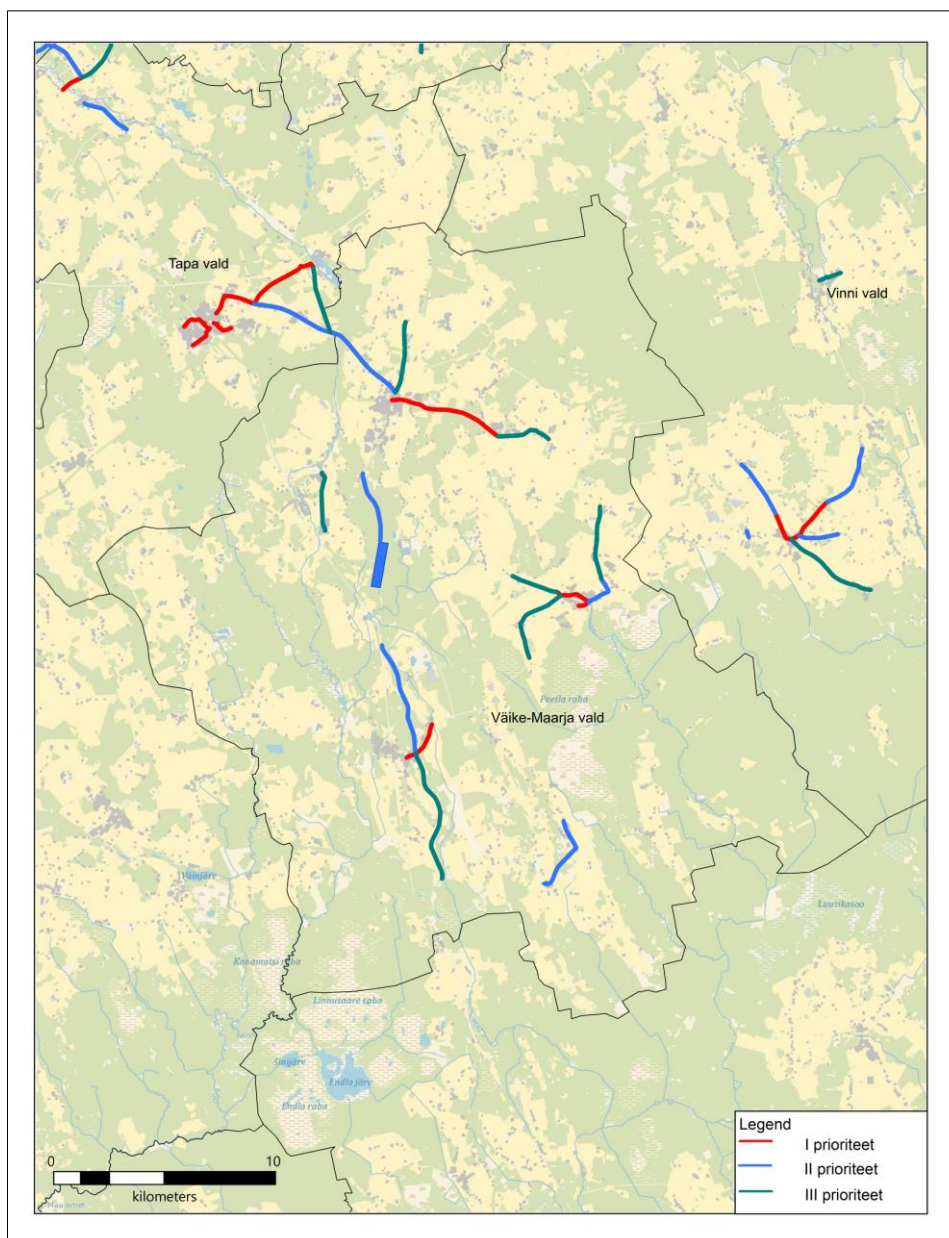
III prioriteet – jalg- ja jalgrattatee, mis on oluline, kuid jalgratturite ja jalakäijate liiklussagedus on alla keskmise.

Maakonnaplaneering põhineb jalg- ja jalgrattateede vajaduse osas läbiviidud uuringul⁷, kus muuhulgas lähtuti maanteede liiklussageduse ja liiklusõnnetuste andmetest ning kohalike omavalitsuste poolt töö käigus esitatud hinnangulistest andmetest, mis mõjutavad jalg- ja jalgrattateede planeerimist. Väike-Maarja vallas on kavandatud 14,6 km I eelistuse teid, 28 km II eelistuse teid ja 29,9 km III eelistuse teid (joonis 7) kokku 72,5 km. I eelistuse teed on Väike-Maarja alevikust Triigi küalani (Väike-Maarja-Simuna mnt), Simuna aleviku sisene tee ning Rakke-Lammasküla tee. Neist Simuna aleviku sisene tee valmis 2019. aastal ning Väike-Maarja - Triigi kergliiklustee on Väike-Maarja valla arengukava 2020-2027 investeeringute kavas rajamiseks 2021 aastal (I etapp valmib 2020 aastal).

Üldplaneeringu koostamisel on otstarbekas lähtuda maakonnaplaneeringuga tehtud eelistustest kergliiklusteede rajamisel. Täpsustada tuleb läbi Äntu maastikukaitseala Väike-Maarja, Äntu järvede, Kiltsi mõisatee (ühendus Kiltsi kooliga Liivakülas) ja Nõmme bussipeatuste vahel kulgeva kergliiklustee trass. Maakonnaplaneeringus märgitakse, et tee projekteerimisel, tuleb koostööd teha kaitseala valitsejaga, et kaaluda võimalikke erinevaid teekoridore, tee ehitamise tüüpi (eraldiseisev või sõidutee servas olev) ja katendi valikut. Kaalumise tulemusest lähtuvalt tuleb otsustada tee ehitamise võimalikkust soovitud kohta ning valida tee täpne asukoht.

Ühistranspordi täiustamiseks tehakse maakonnaplaneeringus ettepanek ühendada Väike-Maarja ja Tamsalu lähibussiliiniga, mis võimaldab maakonna lõunapiirkonda paremini ühendada raudteega. Samuti märgitakse, et Rakvere toimepiirkonna alad, mis ei kuulu ei Tapa ega Kunda tugi-toimepiirkondade piiridesse ning on ka väljaspool Rakvere linna siirde- ja lähivööndeid, peavad olema ühendatud maakondliku keskusega otseliinidega seal asuvatest teistest keskustest, sh Väike-Maarja alevikust. Ühistransport peab tagama tööpendelliikumise keskusesse ja võimaluse mõistliku (transpordioote-) ajakuluga tarbida maakondliku keskuse teenuseid (nt vastav üldhariduse tase, ametiõpe, eriarst, isikuteenused).

⁷ Uuring kättesaadav: <https://maakonnaplaneering.ee/laane-viru-maakonnaplaneering-2030->

Joonis 7. Lääne-Viru maakonnaplaneeringuga kavandatud kergliiklusteed

Planeerimisettepaneku koostamisel soovitame:

- Kiltsi ja Rakke raudteepeatusi käsitleda transpordisõlmedena, mis on ühendatavad erinevate transpordiliikide ja liikumisviisidega sh pargi-sõida süsteemi (sh nt elektriautode laadimise taristu).
- Arvestada võimaliku raudtee kaitsevööndi laienemisega.
- Loobuda Väike-Maarja aleviku ümbersõidu kavandamisest, kuna tänased liiklusprognosid seda ei toeta ning tõenäoliselt pärsiks see ka kohalikku ettevõtlust.
- Kergliiklusteede kavandamisel lähtuda Lääne-Viru maakonnaplaneeringuga tehtud eelistustest.
- Täpsustada maakonnaplaneeringuga kavandatud Väike-Maarja - Äntu järvede - Kiltsi mõisatee - Nõmme bussipeatuste vahelise kergliiklustee trass.

5. Ettevõtluskeskkond

Äriregistri andmetel on Väike-Maarja vallas 2019. aasta juuni seisuga registreeritud 710 ettevõtet (va kohaliku omavalitsuse asutused ja MTÜ-d), neist 190 ehk 26,7% on tegevad põllumajanduses (tabel 4). Primaarsektoris on kokku 255 ettevõtet ja hõivatus on 331 töötajat, sh 94 AS Nordkalk töötajat (osa töötajatest asub Vasalemmas Harju maakonnas). Töötleva tööstuse ettevõtteid on 55, kuid töötajaid 312. Ülejäänud 400 ettevõtet on tegevad tertsiaarsektoris ja seal loodud töökohti on 580. Siinkohal võib märkida, et kuigi turism pälvis palju tähelepanu, on otseselt turismisektori (majutusega) tegelevaid ettevõtteid Väike-Maarja vallas vaid kolm.

Tabel 4. Väike-Maarja valla suurimad tööandjad 2019. aastal (allikas: RIK)

Ettevõte	EMTAK kood	Töötajate arv
Osaühing Baltic Log Cabins	16291	98
Nordkalk AS	08111	94
Osaühing Reinpaul	46711	74
Osaühing SF Pandivere	10111	56
Osaühing Egesten Metallehitused	2511	41
ANDCAR OÜ	49411	40
Aktsiaselts ANTAARES	41201	38
OÜ Ebavere Graanul	1629	30
Vao Agro Osaühing	01411	28
Osaühing Pandivere L.T.	10921	27

Tootmisettevõtetest väärrib mainimist veel 20 töötajaga AS Vireen, mis käitab loomsete jäätmete teha Väike-Maarja lähisel. Enamus valla ettevõtetest on mikroettevõtted (töötajaid alla 10), kuni 50 töötajat on 26 ettevõttes ja üle 50 neljas ettevõttes. Mikroettevõtted kuuluvad valdavalt tertsiaarsektoris, nende ruumivajadus on enamasti väike ning kohalikel omavalitsustel ei ole palju võimalusi ettevõtete asukohavalikut suunata, kuid on võimalik panustada sobilike tingimuste kujundamisse – nt taristusse. Üldplaneeringu koostamisel väärivad peamist tähelepanu eelkõige primaar- ja sekundaarsektori tootmisettevõtted, mille nõudmised ruumile, logistikale, taristule ja tööjõule on suuremad.

Ajalooliselt kuni tänase päevani on Väike-Maarja valla tähtsaim majandusharu põllumajandus ehk primaarsektor. Vald asub Pandivere kõrgustikul Eesti viljakaimatel muldadel. Kui põllumajandusmaa kaalutud keskmine reaalsuurendus Eestis on 40, siis Lääne-Virumaal on see 46 hindepunkt. Põllumajanduslikku suurtootmist soosib ka suurte põllumassiivide olemasolu. Piiranguks on paiknemine Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlikul maa-alal, mis seab keskkonnakaitselisi piiranguid intensiivsele maaharimisele ja loomapidamisele, kuid omakorda motiveerib keskkonnasäästlikumalt tootma.

Ehitisregistri andmetel⁸ on Väike-Maarja vallas 124 loomakasvatushoonet (sh linnukasvatus, mille staatus on kasutusel). Valdavalt on need enne 1990. aastat ühismajandite poolt rajatud farmid. Samal ajal PRIA registrites on vaid 16 farmi, kus peetakse üle 50 looma (tabel 4a ja joonis 8), neist valdavalt veiseid. Seega on vallas ligi 100 loomapidamishoonet, mis reaalset ei ole kasutusel või on kasutusel muul otstarbel või vajavad lammutamist. ÜP koostamisel tuleb selgitada, millistel hoonetel/aladel neist on perspektiivi säilitamiseks tootmismaana ja millised võiks kasutusele võtta muul otstarbel (põllumaana, taastuenergeetikaks jm).

Kehtivas Väike-Maarja valla üldplaneeringus on välja toodud ebasoodsa asukohaga loomakasvatushooned. Ebasoodsateks peetakse asukohti Avispea, Ebavere, Liivaküla, Müüriku,

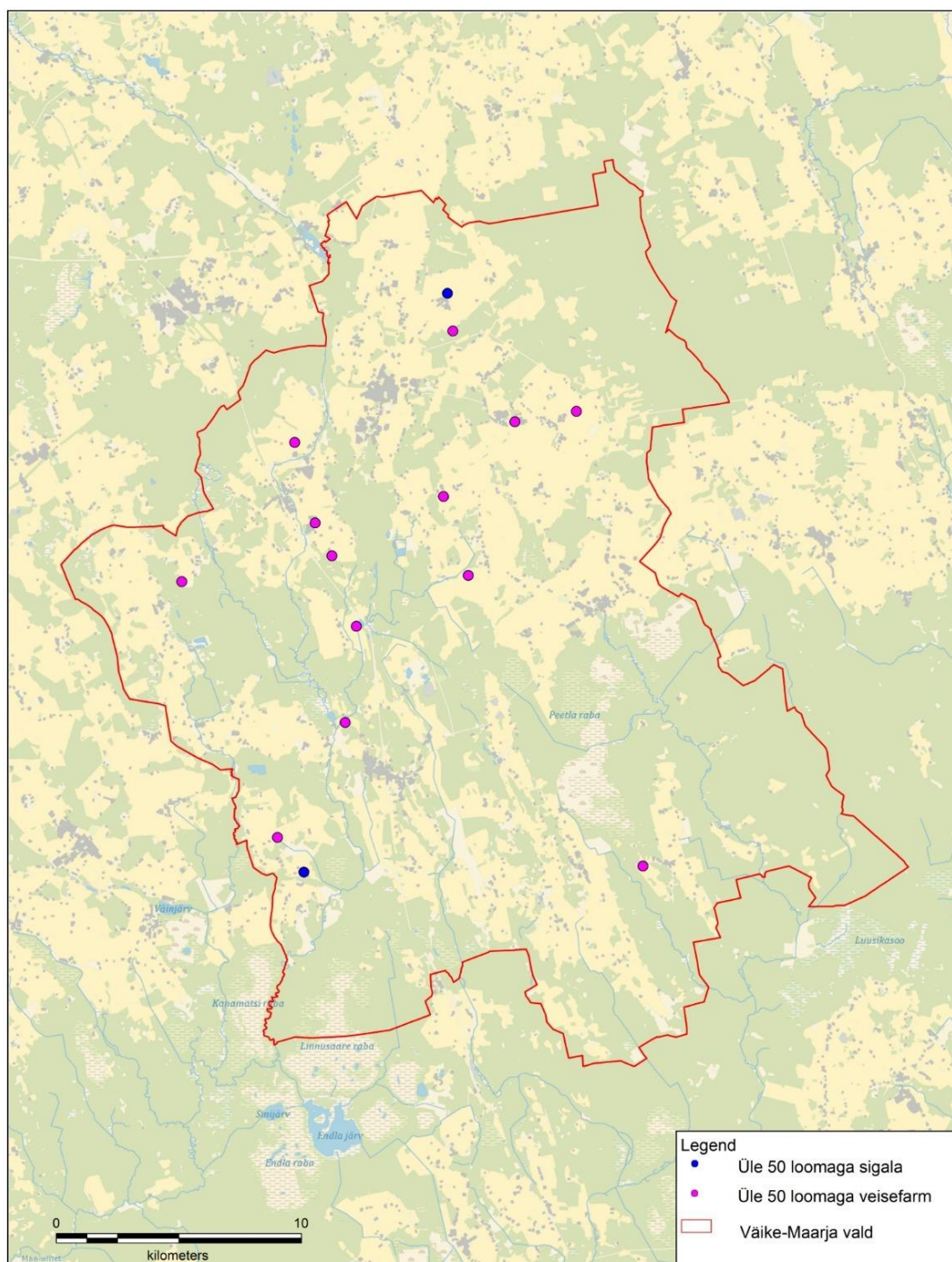
⁸ Ehitisregister, külastatud 18.08.2020

Pandivere, Triigi, Ärina ja Avanduse külates. Tänapäevaks on loomapidamine lõpetatud Mürriku, Ärina ja Avanduse külates. Pandivere farm on valla suurimaid ja Triigis avati hiljuti uus farm, mis näitab, et põllumajandustootjate jaoks on peale keskkonnakaalutluste oluline ka mugav logistika ja tööjõu kättesaadavus.

Valla suurimad farmid asuvad Pandiveres ja Piibe külas, kus mõlemas farmis on ligi 7000 siga. Suurimad lüpsifarmid on Vao külas ja Triigi külas, mõlemas üle 800 looma. Suur farm on ka Ebaveres asuv HKScan Estonia broilerifarm.

Tabel 4a. Loomafarmid Väike-Maarja vallas, kus peetakse rohkem kui 50 looma (allikas: PRIA, seisuga 30.06.2020)

Küla	Farmi asukoht	Kitsi	Lambaid	Veiseid	Sigu	Kokku
Pandivere küla	Farmi	0	0	0	7181	7181
Piibe küla	Kõpsta	0	0	0	6953	6953
Vao küla	Veski farm	0	0	1277	0	1277
Triigi küla	Mõisa	0	0	878	0	878
Liivaküla küla	Agro	0	0	277	0	277
Kurtna küla	Karja	0	0	181	0	181
Nõmme küla	Nõmmeveski	0	0	177	0	177
Äntu küla	Vainula	0	120	0	0	120
Rastla küla	Farmi	0	0	94	0	94
Avispea küla	Kullaaugu	0	0	89	0	89
Liivaküla küla	Liiva	15	4	56	0	75
Räitsvere küla	Jõeveski	0	0	68	0	68
Käru küla	Mooni	0	0	63	0	63
Nõmmküla küla	Tambi	0	0	61	0	61
Raigu küla	Pikkeri	0	0	54	0	54
Pandivere küla	Sandremetsa	0	0	52	0	52

Joonis 8. Veise- ja seafarmid, kus on üle 50 looma (allikas: PRIA, 30.06.2020 seisuga)

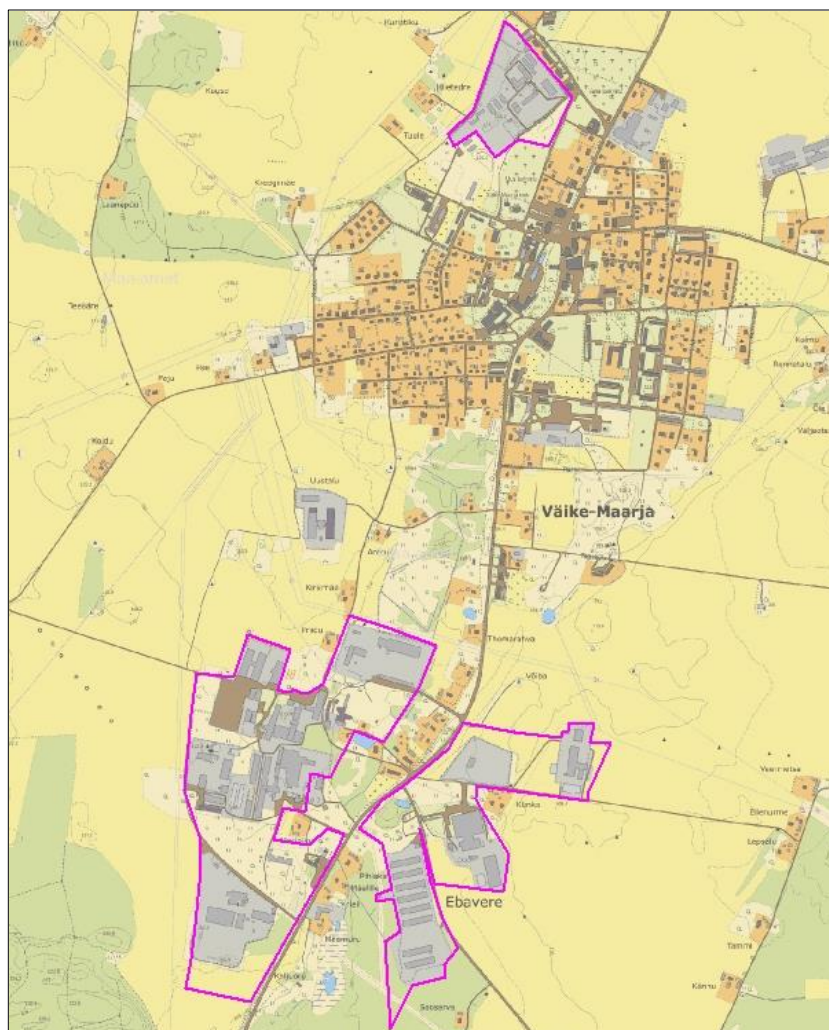
Lääne-Viru Arenduskeskuse poolt tellitud uuringus „Eelised ja piirangud Lääne-Viru maakonna tööstusettevõtete konkurentsivõime kasvuks”⁹ märgitakse, et Lääne-Virumaa majanduse negatiivsete trendide katkestamisel on tööstuse arendamisel oluline roll. See sõltub edaspidigi eeskätt ettevõtjate otsustest ja tegutsemisest. Avaliku sektori osaks jääb oma võimaluste piires aidata kaasa tööstuse soovitatavatele struktuurinihetele ja ärikeskkonna üldisele parandamisele.

⁹ Eelised ja piirangud Lääne-Viru maakonna tööstusettevõtete konkurentsivõime kasvuks. Aruanne. OÜ Geomedia, 2019 <https://www.arenduskeskus.ee/wp-content/uploads/2019/12/L%C3%A4%C3%A4ne-Viru-t%C3%B6%C3%B6stus.-L%C3%B5pparuanne-28.11.2019.pdf>

Lääne-Virumaa on üks parimate eeldustega maakond toiduainete tootmiseks, kuna siin toodetakse kohapeal üle 1/10 Eesti lihast ja piimast. Metsaraie mahtudelt on Lääne-Virumaa keskmiste hulgas. Lääne-Virumaa on üks taristuga paremini varustatud maakondi. Taristuna arvestame peamisi põhimaanteid, raudteed, maagaasivõrku, meresadamaid ja lennujaamu. Lääne-Virumaale iseloomulikult annavad Väike-Maarja vallas enim tööstustöökohti toiduainete tootmine ja puidutöötlemine – kokku 77%. Suurimad ettevõtted vallas on OÜ Baltic Log Cabins (puidutööstus) ja OÜ SF Pandivere (põllumajandustootmine). Enim tööstustöökohti paikneb Ebavere (214) külas ja Väike-Maarja (64) alevikus.

Arvestades juba olemasolevaid ettevõtteid ja kasvavat tööjõu nappust, läheb uute tootmisettevõtete loomine üha keerulisemaks ning mõistlik on kasutada juba olemasolevaid ressursse. Vallas on välja kujunenud kaks ettevõtluspiirkonda (joonis 9):

1. Kaarma ettevõtluspiirkond Ebavere külas. Ala suurus on 75 ha, millest 13 ha kohta on koostatud detailplaneering. Suuremad alal asuvad ettevõtted on: OÜ Baltic Log Cabins (puitmajad), OÜ Ebavere Graanul, Ebavere ST OÜ (põllumajandus), AS Vireen. Kaarma on valla kõige aktiivsem ettevõtluspiirkond. Aastatel 2010-2020 on alal kehtestatud kuus detailplaneeringut, sh koostootmisjaama ja biogaasijaama rajamiseks.
2. Tehno ettevõtluspiirkond Väike-Maarja alevikus 9,9 ha-l. Alal on hea juurdepääs ja vajalikud kommunikatsioonid. Tehno ettevõtluspiirkonnas uusi detailplaneeringuid ei ole algatatud. Kuna ala asub Väike-Maarja alevikus elamualade vahetus läheduses, on siin tootmisele rohkem piiranguid.

Joonis 9. Tehno ja Kaarma ettevõtluspiirkonnad

Tõenäoliselt katavad olemasolevad ettevõtlusalad kokku u 85 ha-l võimalike lisanduvate töötleva tööstuse ettevõtete ruumivajaduse ja puudub vajadus selleks täiendava maa reserveerimiseks. Kehtivas Väike-Maarja valla üldplaneeringus on tootmismaid reserveeritud ka olemasolevate, peamiselt põllumajanduslike tootmismaade laiendustena Müüriku, Triigi, Avispea ja Ärina ning Simuna alevikus, kuid seal ei ole need realiseerunud. Enamasti on piirdutud olemasolevate loomakasvatushoonete rekonstrueerimisega. Seega on põllumajanduslike tootmishoonete tarbeks otstarbekas maad reserveerida vaid juhul, kui konkreetsed tootjad selleks soovi avaldavad.

Traditsiooniline tööstuspiirkond on olnud Rakke alevik, kus tänaseni töötab Nordkalk AS-le kuuluv Eesti suurim lubjatööstus. Rakkes väärindatavat lubjakivi kaevandab Nordkalk AS naabermaakonna Järva valla Karinu lubjakivikarjäärides. Kehtiva Rakke valla üldplaneeringuga määratleti alevikus tootmismaadeks alad, mis juba olid tootmisotstarbel kasutuses. Ka sellele järgnenud 20 aasta jooksul ei ole Rakke alevikus vajadust täiendavateks tootmismaadeks tekkinud.

Planeerimisettepaneku koostamisel soovitame:

- Keskenduda primaar- ja sekundaarsektori tootmisettevõtetele.
- Koostöös tootjatega täpsustada vajadused farmide ja muude tootmishoonete rajamise, laiendamise või ka lammutamise osas.
- Arvestades põllumajanduse suurt tähtsust vallas, vaadata koos tootjatega üle vajadused põllumajandusliku taristu osas - ühendusteel põllu- ja metsamassiividele ning maaparandussüsteemide toimimine.

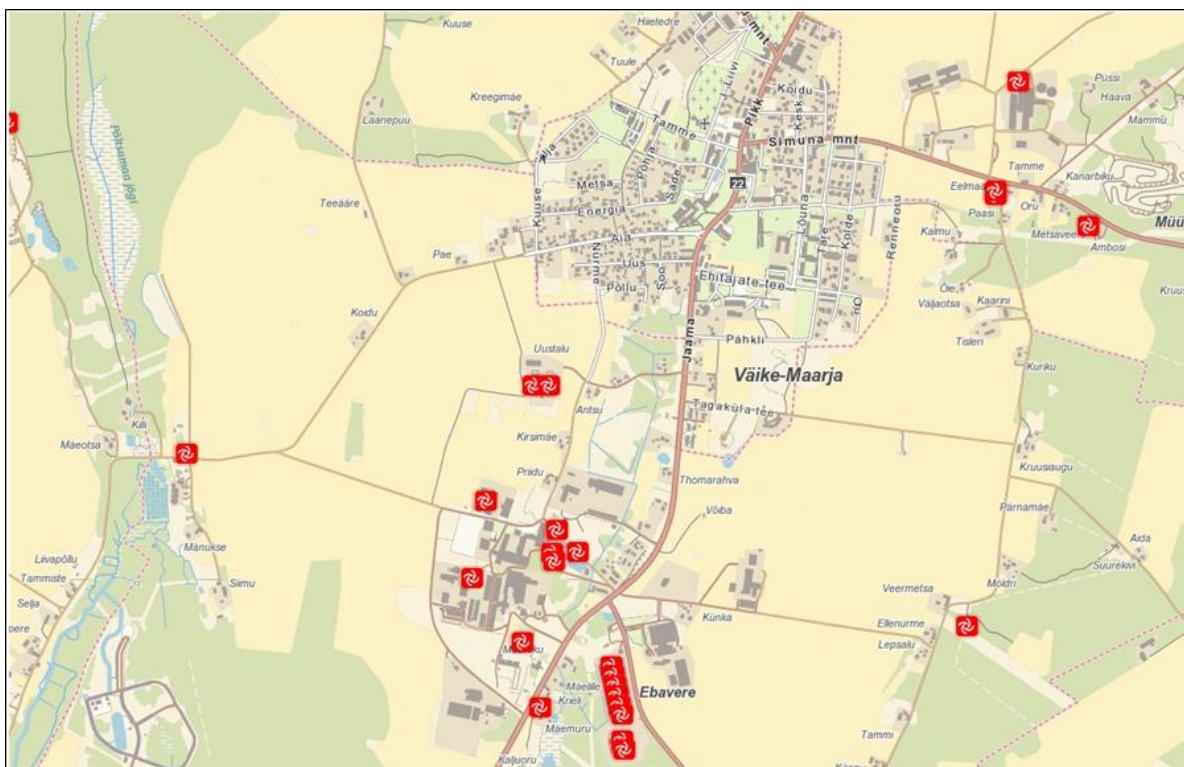
6. Maakasutus ja ehitustegevus

Alljärgnevas on analüüsitud, kuidas kehtivates üldplaneeringutes (edaspidi ka lühendina ÜP) kavandatud maakasutus on realiseerunud ja milline on olnud ÜP-de roll maakasutuse kujunemisel.

Väike-Maarja valla üldplaneering on kehtestatud 2008. aastal¹⁰. ÜP eesmärk on hajaasustuse piirkonnas looduskauni elukeskkonna ja traditsioonilise elulaadi säilitamine ning külates ja alevikes ka tootmise ja elamuehituse edasiarendamine. Aktiivsemat elamuehitust on ette nähtud eelkõige Väike-Maarja, Kiltsi ja Simuna alevikes ning Ebavere, Triigi ja Vao külates elamumaade tihendamise ja laiendamisega. Hajaasustuse piirkonnas arendati elumumaid esmajoones algsetes talukohtades. Suuremad elumumaa juhtfunktsiooniga maa-alad on planeeritud Väike-Maarja aleviku ning Mürriku ja Ebavere külade aladele olemasoleva elumumaa laiendusena senistele maatulundusmaadele. Reaalselt on ÜP kehtivusperioodil Väike-Maarja vallas kehtestatud vaid üks elumumaade arendamise eesmärgiga detailplaneering. Sellega Väike-Maarja alevikku kavandatud 9-st krundist on elamu rajatud kahele. Kahaneva elanikkonna tingimustes tasub ümber vaadata ka kehtivas ÜP-s olevad elumumaade reserveeringud. Elumumaade arendamine üle Väike-Maarja aleviku piiride ei ole ilmselt mõistlik. Hajaasustuses elumumaade reserveerimine ei ole vajalik, piisab elamuehituse põhimõtete ja tingimuste määratlemisest, mis on aluseks projekteerimistingimuste andmisel.

ÜP üheks eesmärgiks oli määrata alad, kus ei ole valla arengu seisukohast lähtuvalt võimalik loomakasvatuse arendamine ja laiendamine, kuna nimetatud tegevus vastavatel maa-aladel võib kahjustada vahetute lähialade toimimist kultuuriliste ja sotsiaalsete keskustena ning lähialade kasutamist turismi piirkondadena. Loomakasvatuse arendamine oli valla arengu seisukohast taunitav ka kompaktse asustusega elamupiirkondade vahetus lähenduses, kuna selline tegevus võib ebasoodsalt mõjutada elamupiirkonna elutingimusi loomakasvatusega kaasnevast tegevusest tulenevate võimalike negatiivsete kõrvalnähtede (suurenenud transporditihedus, müra, lõhn, õhusaaste) tõttu. ÜP-s märgitakse, et vallas paikneb ebasoodsa asukohaga loomakasvatushooneid, mille puhul on vaja eriti hoolikalt kaaluda nende kasutuselevõtu või kasutuse jätkamise võimalikkust, arvestades nende potentsiaalset negatiivset mõju lähiümbruskonnale. Ebasoodsas asukohas asuvateks loeti mh Ebavere külas paiknevat kanalit jt põllumajandushooneid. Sellele vaatamata on Ebavere küla endiselt üks kõige suurema loomakasvatushoonete kontsentratsiooniga piirkondi (joonis 10). See on seletatav keskkonnanõuete karmistumise ja tehnoloogia paranemisega loomakasvatuses. Piirkonda ei ole uusi farme juurde rajatud, kuid on olemasolevaid rekonstrueeritud. Tootmismaid reserveeriti ka olemasolevate, peamiselt põllumajanduslike tootmismaa laiendustena Mürriku, Triigi, Avispea ja Ärina külates ning Simuna alevikus, kuid seal ei ole need seni realiseerunud.

¹⁰ Väike-Maarja valla üldplaneering. OÜ Tinter-Projekt. Tallinn, 2008

Joonis 10. Loomakasvatushooned Väike-Maarja ja Ebavere piirkonnas (allikas: PRIA, 16.03.2020)

Uusi tootmispiirkondi üldplaneeringuga ei kavandatud. Soovitatud on kasutusele võtta toimivad Tehno ja Kaarma tootmisalad (joonis 9). Ebavere küla Kaarma tootmisalal asuvad täna valla suurimad ettevõtted, seega võib öelda, et ühele tootmisalale keskendumine ja selle järjepidev arendamine on kandnud vilja (vt ka pt 5).

Endise Rakke valla territooriumil kehtib Rakke valla üldplaneering¹¹ juba 1999-st aastast. 20 aastaga on sotsiaalmajanduslik keskkond kogu Eestis märkimisväärselt muutunud. 1998. aastal välja toodud elanikkonna kahanemine ja vananemine on veelgi süvenenud. Täna ei ole endise Rakke valla territooriumil ühtki kasvava elanikkonnaga asulat, stabiilse/vähe kahaneva elanikkonnaga on neli küla – Lasinurme, Mõisamaa, Suure-Rakke ja Lammasküla. Näiteks Salla küla, mille arendamist teise piirkonna keskusena üldplaneering ette nägi ja kus 1998. aastal tegutses veel põhikool, on täna kahanev küla, kus elanike arv 2000-2017 perioodil on kahanenud 29%¹². Samuti on tänaseks suletud Lahu algkool ja lasteaed. ÜP nägi ette hulgaliselt taristu parendusi Rakke alevikus ja kajastas peamiselt olemasolevat maakasutust Rakke alevikus, elamumaad reserveeriti Metsa tänavale. Mujal vallas on n.ö. „valge ala“ ehk senise maakasutusena säilitatav ala.

Täna võib tõdeda, et uute ehitiste püstitamine on Väike-Maarja vallas, aga eriti endise Rakke valla piires, olnud tagasihoidlik. Valdavalt on ehituslubasid väljastatud ehitiste lammutamiseks ja rekonstrueerimiseks. Statistikaameti andmetel lubati aastatel 2010 – 2019 kasutusse kokku 18 uut elamut. Uusi tööstushooneid püstitati samal ajavahemikul kuus. Endise Rakke valla piires ei ole 20 aasta jooksul kehtestatud ühtki detailplaneeringut. Endise Väike-Maarja valla territooriumil on 2010-2020 kehtestatud 17 detailplaneeringut, neist 9 Väike-Maarja alevikus ja Ebavere külas (tabel 5). Kaks detailplaneeringut on olnud väikeses osas üldplaneeringut muutvad Väike-Maarja keskusesse planeeritud ärihoonete puhul, kuid neid detailplaneeringuid ei ole realiseeritud ning reaalseid muutusi ärimaade osas ei ole Väike-Maarja alevikus toimunud.

¹¹ Rakke valla üldplaneering, Entec AS, 1998

¹² Eesti väikeasulate uuring, Hendrikson&Ko OÜ, 2019

Tõenäoliselt on ÜP-st oluliselt suurem roll arengu ja maakasutuse suunamisel olnud demograafilistel protsessidel, mida planeeringute koostamise ajal adekvaatselt ei hinnatud.

Tabel 5. Kehtestatud detailplaneeringud 2008-2020

Asula	Nimetus	Eesmärk	Seos ÜP-ga	Kehtestamise aeg	Realiseeritus
Väike-Maarja alevik	Kolde tn 9	9 elamukrundi moodustamine	Kooskõlas	29. aprill 2009	Rajatud Renne tee ja Renneoru tänav, kahele elamukrundile ehitatud elamud
Aburi küla	Oru	Elamu rekonstrueerimine puhkemajaks ning uue kõrvalhoone ehitamine.	Kooskõlas	27. mai 2010	Ei
Ebavere	Andimäe I, Andimäe II, Andimäe III, Andimäe IV, Andimäe V ja Väljaku	Loomsete Jäätmete Käitlemise AS tootmise kaasajastamine	Kooskõlas	29. juuni 2010	Realiseeritud
Ebavere	Palkmaja	Lao- ja tootmishoone ehitamine	Kooskõlas	25. veebruar 2011	Realiseeritud
Imukvere	Kõrvelaane	Turismitaluna vaba aja veetmise kompleks	Kooskõlas	25. oktoober 2012	Realiseeritud
Ebavere	Tehase, Paemurru, Alajaama ja Lõuna	Soojuse ja elektri koostootmisjaama rajamine olemasoleva graanulitehase juurde	Kooskõlas	29.november 2012	Ei
Väike-Maarja alevik	Pikk tn 22 ja Pikk tn 22a	Ärihoone rajamine	ÜP-s reserveeritud elamumaa muudeti osaliselt ärimaaks	27. detsember 2012	Ei
Aburi küla	Raja ja Liivaku	Tuulegeneraatori püstitamine	Kooskõlas	27. detsember 2012	Ei
Aburi küla	Tuuliku	Tuulegeneraatori püstitamine	Kooskõlas	30. jaanuar 2014	Realiseeritud
Simuna alevik	Raja tn 21	Kruntideks jagamine ilma ehitusõigusega	Kooskõlas	28. august 2014	Realiseeritud
Simuna alevik	Uus tn 11	Kruntideks jagamine ilma ehitusõigusega	Kooskõlas	28. august 2014	Realiseeritud
Äntu küla	Vesiveski	Turismikompleksi rajamine	Kooskõlas	30. oktoober 2014	Realiseeritud

Asula	Nimetus	Eesmärk	Seos ÜP-ga	Kehtestamise aeg	Realiseeritus
Väike-Maarja alevik	Pikk tn 12, Pikk tn 8, Pikk tn 10, Ravi tn 1, Ravi tn 1b asuva maa-ala ja osaliselt 22 Rakvere - Väike-Maarja - Vägeva tee	Kaubanduskeskuse rajamine	Osaliselt muutev	31. märts 2016	Realiseeritud. Rajati Konsum, tervisekeskus.
Simuna alevik	Bensiinijaama	Bensiinijaam	Kooskõlas	31. märts 2016	Realiseeritud
Ebavere	Mesniku	Biogaasijaama rajamine	Kooskõlas	21. juuni 2016	Ei
Ebavere	Tehase ja Mihkelsoo	40 MW võimsusega soojuse ja elektri koostootmisjaam	Kooskõlas	10. mai 2017	Ei
Ebavere	Parginurga	OÜ Egesten Metallehitused metalli töötlemise tootmishoone	Kooskõlas	25. september 2019	Ei

Planeerimisettepaneku koostamisel soovitage:

- Kohanduda kahanemisega ja mitte kavandada arenguid, mida demograafilised protsessid ei toeta. Elamumaid reserveerida vaid tiheasustusala(de) piirides. Hajaasustuses piisab elamuehituse põhimõtete ja tingimuste määratlemisest, mis on aluseks projekteerimistingimuste andmisel.
- Vaadata üle loomakasvatushoonete kasutamise ja kavandamisega seonduvad probleemid tänaste tehnoloogiate ja keskkonnanõuete valguses.
- Tootismaade osas jätkata Kaarma ja Tehno tööstuspiirkondade arendamist. Mujal vallas tuleb säilitada olemasolevad tootismaad. Uusi tootmismaid pigem mitte reserveerida, vaid määratleda tootismaade arendamise põhimõtted ja tingimused, mis on aluseks projekteerimistingimuste andmisel.

7. Külustus- ja puhkekeskkond

Üldplaneeringu koostamisel käsitletakse külustus-, puhke- ja virgestuskeskkonda kui tervikut, eristamata, kas selle kasutajad on kohalikud elanikud, sise- ja/või välisturistid. Kui objekt on rajatud avaliku raha toel, peab see olema ka kõigile kasutatav ja kättesaadav. Külustus- ja puhkealade võrgustikku kuuluvad seega nii vaatamisväärsused, supluskohad, puhkekohad kui ka viimastel aastatel regionaalarengu programmide, KIK-i ja PRIA toel rajatud kogukondlikud objektid (külaplatsid, matkarajad, mänguväljakud jmt).

Väike-Maarja vald on turismile palju panustanud. Vallas on Väike-Maarja muuseum koos turismiinfopunktiga, UNESCO maailmapärandi nimekirja kantud Struve geodeetilise kaare punktid Võiveres ja Simunas, Äntu järvede puhkeala ja looduse õpperada, Emumäe vabaaja maastikupark, Kilti Kaardiloss. Kohaliku tähtsusega puhkeala on Väike-Maarja aleviku keskel. Seal asub ka Georg Lurichi monument.

Valla põhjaosa läbib RMK Penijõe-Aegviidu-Kauksi matkatee, mille ääres on RMK halduses olev Raketibaasi lõkkekoht¹³.

Vallas on kolm tähistatud telkimisplatsi: Äntu Sinijärve ja Äntu Tehisjärve ääres ning Punamäel. Suusarajad on rajatud Ebaverre, Rakesse ja Simunasse. Vallas on ka mitmeid erinevaid ujumiskohti, millest osad (Kamariku, Äntu tehisjärv, Selja) vajavad mõnevõrra parendamist. Äntu tehisjärve ujumisala uuendamine teostatakse 2020 suvel. Turismiettevõtlust kõik see siiski hoogustanud ei ole, kodumajutuse pakkujaid on vallas vaid kolm. Vaatamisväärsusi küll külastatakse, kuid ilmselt ei ole põhjust piirkonnas pikemaajaliselt viibida, puuduvad suured turismiattraksioonid ja -teenused.

Kehtivas Väike-Maarja valla ÜP-s võeti puhke- ja virgestusmaade määramisel aluseks traditsiooniliste puhkekohtade paiknemine vallas, kuna nendes piirkondades on olemas nii puhkemajanduse traditsioonid kui ka kujunemas vajalik infrastruktuur. Üldmaana on lisaks mitmetele haljasaladele, parkidele ja külaplatsidele reserveeritud aktiivse puhkuse aladena Avispea külas motosportiga tegelemiseks vajalik maa-ala (endine Uniküla karjäär), Müüriku külas puhke- ja spordikompleks ning Ebavere külas spordi- ja puhkekompleks. Kõik need objektid on ka realiseeritud ja ÜP-ga määratud kasutuses.

Kehtiv Rakke valla ÜP nägi ette Rakke laululava vabaõhuürituste toimumise paigana, supluskoha korrastamist Kamariku karjääris, Äntu järve puhastamist, korrastatud ja valgustatud suusaradade loomist Rakke Linnamäele. Praeguseks on Rakke Linnamäele rajatud valgustatud suusa- ja matkarajad ning discgolfi rada. Rakke laululava hävis tulekahjus 2019. aastal ning selle taastamist ei ole ette nähtud.

Maakonna tähtsusega puhkealad on Ebavere-Äntu, kus asuvad Äntu järvede puhkeala ja looduse õpperada ning Emumäe vabaaja maastikupark (vaatetorn, kaks madalseiklusrada, matkarajad, infopunkt, puukujude allee, erinevad punke- ja lõkkekohad).

Valla üldine kaetus puhke- ja külustusobjektidega on hea. ÜP koostamise käigus tuleb koostöös kodanikuühendustega üle vaadata, kas on lisandunud kodulähedasi kogukondlikke objekte (külaplatsid jmt) ning liita need puhke- ja külustustaristuga.

Planeerimisettepaneku koostamisel soovitage:

- Külustus- ja puhkealade võrgustikku arvata nii vaatamisväärsused, puhkealad ja supluskohad, kui ka kogukondlikud objektid (külaplatsid, matkarajad, mänguväljakud jmt).
- Keskenduda olemasolevate puhke- ja virgestusmaade arendamisele ning täiendavaid alasid mitte ette näha.

¹³ <https://www.loodusegakoos.ee/kuhuminna/puhkealad/pohja-eesti-puhkeala/raketibaasi-lokkekoht>

8. Maavarad

Väike-Maarja valla territooriumil leidub maavaradest lubjakivi (Vao maardla, Liiduri maardla, Rakke maardla, Räitsvere maardla, Ärina maardla), liiva (Lebavere maardla, Meibaumi maardla, Tammiku maardla, Ärina maardla), turvast (Peetla maardla, Villemi maardla, Lusiku maardla, Endla maardla, Ilmandu maardla, Pedja maardla, Hanguse maardla), kruusa (Uniküla maardla, Raigu maardla) ja järvelupja (Varangu maardla). Kokku on valla territooriumil registreeritud 19 maardlat, mäeeraldisi on neis kümme (Tabel 6). Mäeeraldisi avamise taotlus on tehtud Salla turbatootmisalale, kus kehtiv luba on lõppemas ning Varangu kriidikarjäärile¹⁴. Omavalitsuse andmetel soovitakse laiendada mäetööstusmaad Raigu kruusamaardlas Ilmandu kü 92701:001:0700 alal.

Kõrgendatud avalik huvi on seotud ehitusmaavaradega – lubjakivi, kruusa ja liivaga, mille varustuskindluse¹⁵ tagamine on riigi huvi. Arvestades välja antud kaevandamislubasid on kõige suurem huvi Tammiku liivamaardla, kus ehitusliiva saamiseks on mäeeraldisi antud 18,68 ha-le. Maardla kogupindala on aga 80,51 ha ja tuleb arvestada, et mäeeraldisi osa võib tulevikus laieneda. Hetkel on varustuskindlus ehitusliiva osas hea ja Väike-Maarja valla lähipiirkonnas ei ole ka teada suuri infrastruktuuri objekte, milleks ehitusmaavarade vajadus võiks suurened. Tammiku ja Väike-Tammiku külad on kahaneva elanikkonnaga hajaasustuspriirkond, kus kokku elab 56 inimest. Kaevandamistegevus ei konkureeri siin oluliselt muude maakasutustega.

Tabel 6. Väike-Maarja valla territooriumil asuvad mäeeraldised (allikas: Maa-ameti X-GIS maardlate kaardirakendus, Keskonnalubade infosüsteem, seisuga 20.04.2020)

Mäeeraldis	Maardla	Kaevandaja, kaevandusluba	Kaevandataav maavara	Loa lõpp	Rekultiveerimine
Rakke lubjakivikarjäär	Rakke maardla	Nordkalk AS, L.MK/318010	Lubjakivi	2034	tehisveekogu
Salla turbatootmisala	Peetla turbamaardla	Vestur OÜ, L.MK.LV38053	Turvas	2020	metsamaa ja märgala
Tammiku III liivakarjäär	Tammiku liivamaardla	Kivikandur OÜ, L.MK/321852	Ehitusliiv	2027	metsamaa ja/või rohumaa
Tammiku II liivakarjäär	Tammiku liivamaardla	Valicecar OÜ, L.MK/321386	Ehitusliiv	2026	metsamaa
Tammiku liivakarjäär	Tammiku liivamaardla	AS Eesti Teed, L.MK/320515	Ehitusliiv, ehituskruus	2026	metsamaa
Tammiku IV liivakarjääri	Tammiku liivamaardla	AS Eesti Teed, L.MK/334145	Ehitusliiv, ehituskruus	2035	metsamaa ja veekogu
Peetla turbatootmisala	Peetla turbamaardla	OÜ Vestur, L.MK/333096	Turvas	2049	taastuv soo
Simuna turbatootmisala	Peetla turbamaardla	OÜ Vestur, L.MK.LV38055	Turvas	2049	taastuv soo
Meibaumi liivakarjäär	Meibaumi liivamaardla	FIE Tiit Elemend Mäeotsa talu, L.MK/320214	Täiteliiv	2026	rohumaa
Meibaumi II kruusakarjäär	Meibaumi liivamaardla	TM Energy OÜ, L.MK/323393	Täiteliiv	2028	metsamaa
Raigu kruusakarjäär	Raigu kruusamaardla	OÜ Thorsen Grupp, L.MK/322586	Ehituskruus	2027	rohumaa ja veekogu

Väike-Maarja vald asub Tamsalu-Rakke lubjakivi piirkonnas, mis hõlmab Lääne-Viru maakonna lõunaosas ja Järva maakonna kirdeosa. Siin asuvad Juuru lademe kaltsiumirikkad lubjakivid, millest on võimalik toota enam kui kümnet erinevat, enamasti ekspordipotentsiaaliga toodet. Piirkonnas on

¹⁴ Maa-ameti maardlate kaardirakendus, 20.04.2020 seisuga.

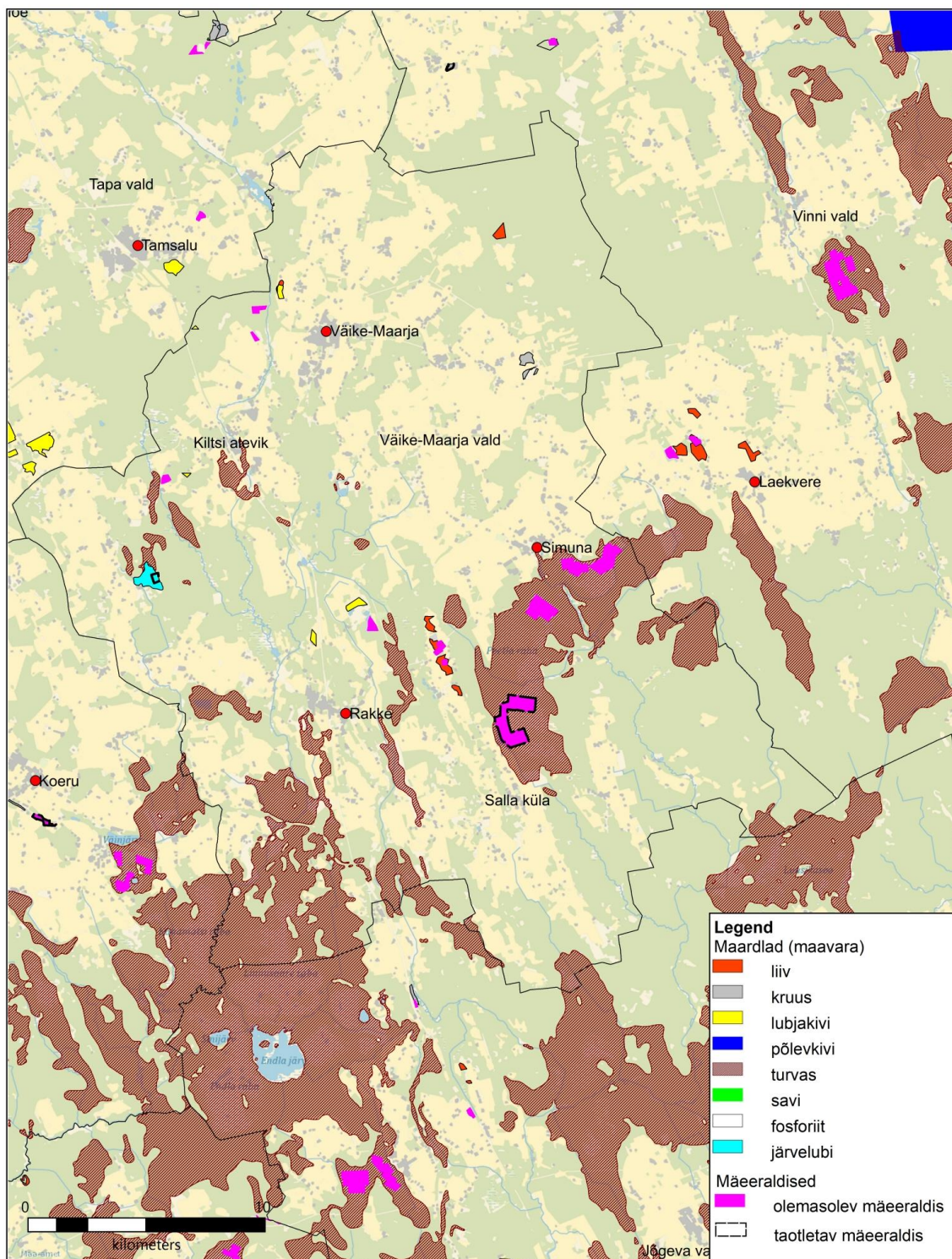
¹⁵ Varustuskindluse arvutus näitab, kui kauaks taotletava mäeeraldisi teeninduspiirkonnas varem antud lubadega kaevandada antud maavaravaru jätkub, arvestades viie aasta keskmist kaevandamismahtu ja teadaolevaid projekte, mis võivad tarbimist oluliselt mõjutada. Mäeeraldisi optimaalseks teeninduspiirkonnaks loetakse 50 km raadiuses mäeeraldisi ümbritsevat ala. Lubadega kaevandamiseks antud varu peetakse piisavaks, kui varu jätkub vähemalt kümneks aastaks ja sellisel juhul täiendavaid kaevandamislube piirkonda praeguse menetluskorra järgi ei anta.

olemas pikaajalised traditsioonid tehnoloogilise lubjakivi kasutamisel, olemasolev kaevandamis- ja tootmistegevus ning ka varude potentsiaal. Probleemiks on aga asjaolu, et lubjakivi on lasuvussügavusest ja kvaliteedi ebastabiilsusest tulenevalt kasutatav vaid laiguti ning suhteliselt väikese pindalaga maardlatel.

Väike-Maarja vallas paiknevad Rakke, Liiduri, Ärina ja Räitsvere lubjakivimaardlad, kuid hetkel Rakke alevikus väärindatavat lubjakivi kaevandab Nordkalk AS naabermaakonna Järva valla Karinu lubjakivikarjäärides. Tehnoloogilise lubjakivi 2018. aasta kaevandamismaht kahes Karinu lubjakivikarjääris oli kokku 101,0 tuhat m³. Viimase kümne aasta tehnoloogilise lubjakivi kaevandamismahud Rakke lubjatehase tarbeks on Karinu karjääris varieerunud 46,9 – 120,2 tuhande m³ vahel. Rakke lubjatehase tootmismahutude püsimisel 2018. aasta tasemel, jätkub olemasolevast aktiivsest maavaravarust Karinu maardlas vaid kuni kahekümneks aastaks. Kuna uute mäeeraldiste kasutuselevõtmine on pikaajaline protsess ning võib kesta üle kümne aasta, siis on Nordkalk AS viimastel aastatel aktiivselt tegelenud oma toormebaasi täiendamiseks vajaliku tehnoloogilise lubjakivi geoloogiliste uuringutega¹⁶. Üldplaneeringu koostamise käigus tuleb koostöös Nordkalk AS-ga selgitada, milline on Väike-Maarja vallas asuvate lubjakivimaardlate kasutuselevõtu perspektiiv.

Olulisemad maardlad ning mäeeraldised – Rakke lubjamaardla, Tammiku liivamaardla, Peetla turbamaardla ning Simuna turbamaardla jäävad valla hõredalt asustatud keskossa Rakke, Salla ja Simuna vahel, kus need ei konkureeri oluliselt muude maakasutustega (joonis 11).

¹⁶ Eelised ja piirangud Lääne-Viru maakonna tööstusettevõtete konkurentsivõime kasvuks. Aruanne. OÜ Geomedia, 2019: <https://www.arenduskeskus.ee/wp-content/uploads/2019/12/L%C3%A4%C3%A4ne-Viru-t%C3%B6%C3%B6stus.-L%C3%B5pparuanne-28.11.2019.pdf>

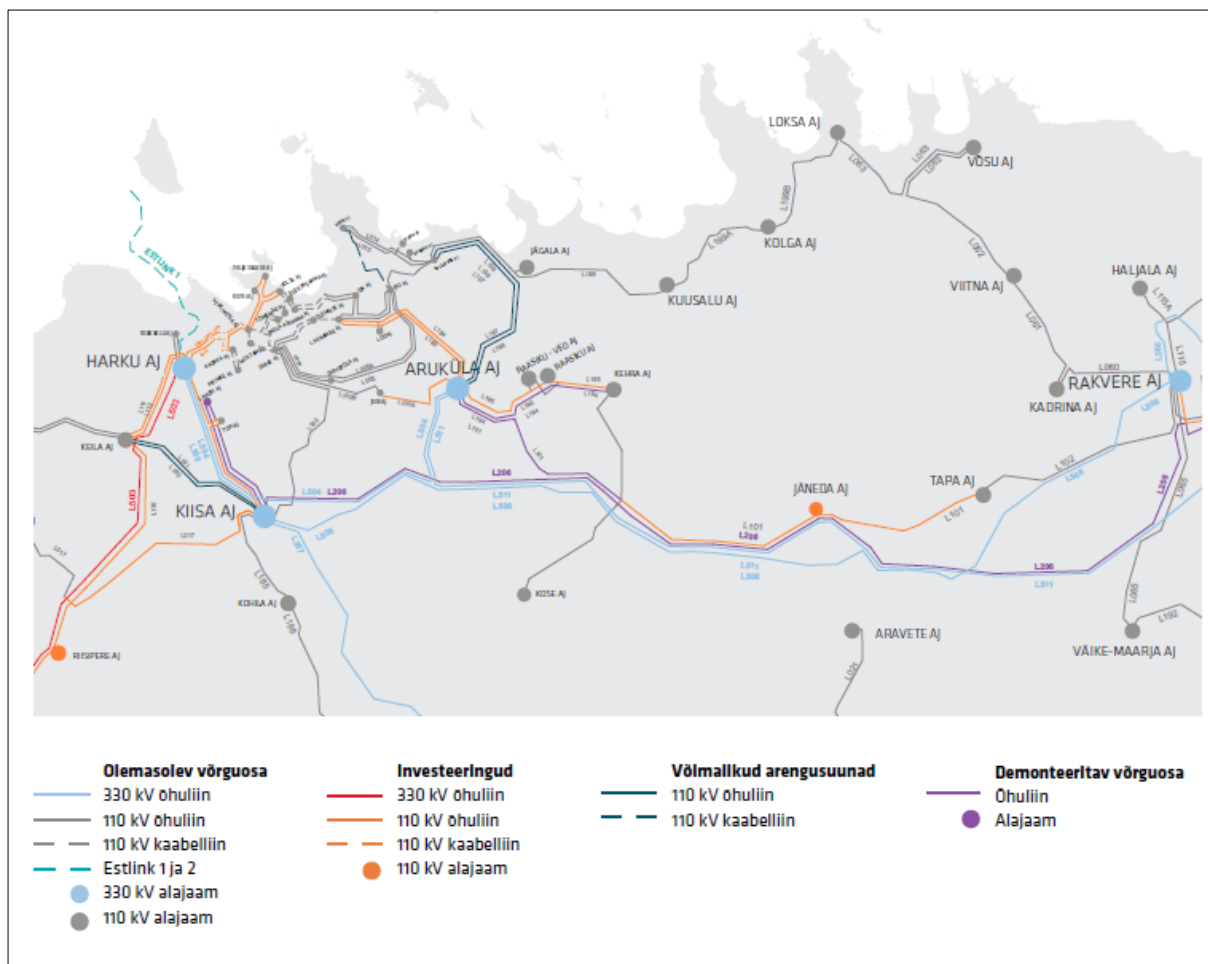
Joonis 11. Maardlad ja mäeeraldised Väike-Maarja vallas (allikas: Maa-amet, 20.04.2020)

Planeerimisettepaneku koostamisel soovitage:

- Arvestada võimalusega, et Tammiku liivamaardla mäeeraldised tulevikus laienevad.
- Sätestada tingimused kaevandamisele, sh elamualadega arvestamine, keskkonnamõjudest tulenevad tingimused, teedevõrgu olemasolu jms.
- Koostöös AS Nordkalkiga selgitada lubjakivi kaevandamise potentsiaal Väike-Maarja vallas.

9. Energeetika

Väike-Maarja valla elektrivõrk on välja arendatud ning on tihedam kui paljudes teistes piirkondades maakonnas. Väike-Maarja alevikus asub uus 110/35/10 kV alajaam, milles on piisavalt vaba tootmissuunalist võimsust. Väike-Maarja valda puudutavaid arendusi AS Elektrilevi plaanis ei ole (joonis 12).¹⁷

Joonis 12. Võimalik elektrivõrgu areng Aruküla – Tapa piirkonnas (allikas: väljavõte Eleringi Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruandest 2019)

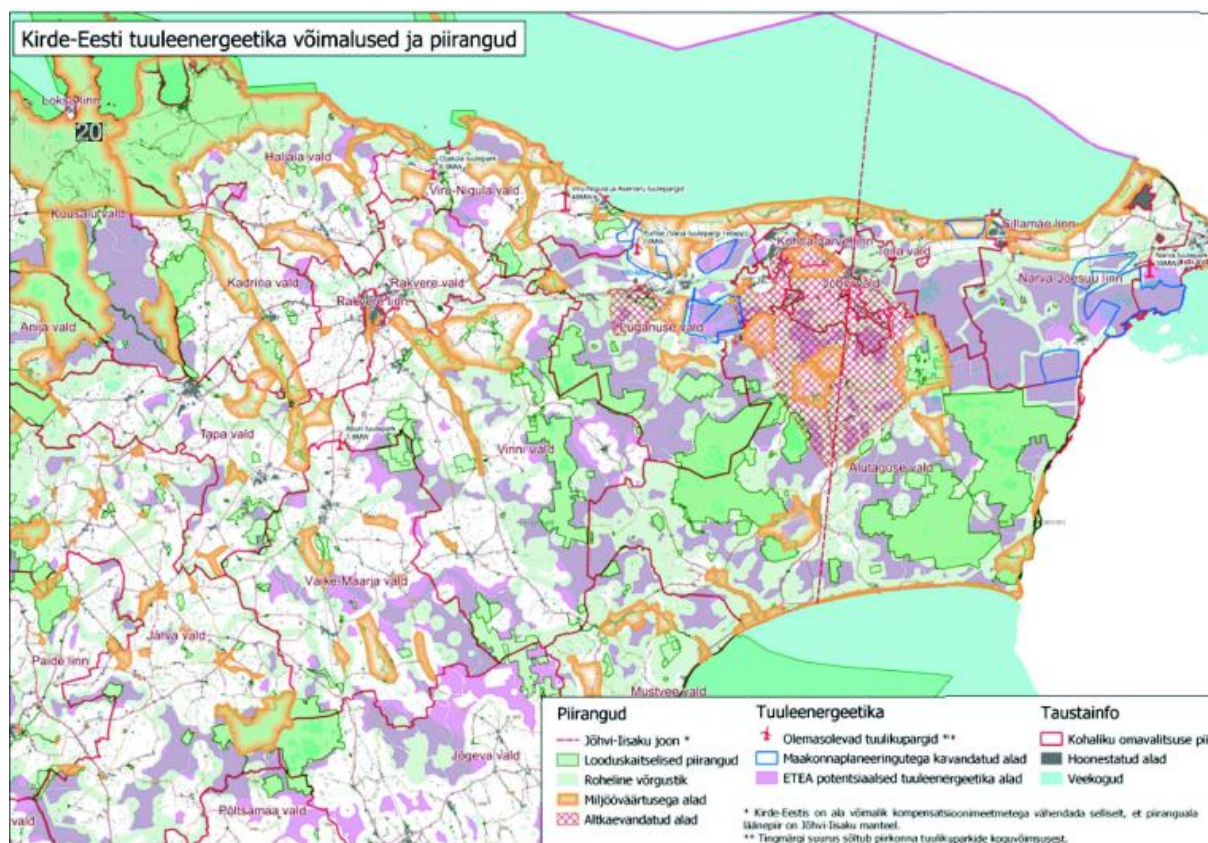
Taastuenergeetika arendamiseks on Väike-Maarja vallas kõige suurem potentsiaal bio- ja kombijaamadel sümbioosis energiakuluka tootmisega. Ebavere küla tootmispiirkonnas on kehtestatud detailplaneeringud (tabel 5) nii biojaama kui koostootmisjaama rajamiseks. Arvestades selliste investeeringute kulukust nende elluviimisel, on valla bioenergia tootmise potentsiaal rakendatud ega vaja täiendavat käsitlemist ÜP-s.

Tuulenergiat toodetakse Väike-Maarja vallas Aburi külas OÜ-le Green Electric kuuluva ühe 1,8 MW Enercon tuulikuga. Lääne-Viru maakonnaplaneeringuga Väike-Maarja vallas tuuleparke kavandatud ei ole. Tuulenergeetika arendamiseks on Lääne-Virumaa maakonnaplaneeringu koostamise raames teostatud analüüsi kohaselt maakonnas alasid vähe ja need mahutaks vaid mõne tuulegeneraatori¹⁸. Eesti Tuuleenergia Assotsiatsiooni poolt teostatud potentsiaalsete tuulenergeetika alade eelvalikus, kus arvestati looduskaitseliste ning taristust põhjustatud piirangutega ning 1 km kaugusega

¹⁷ Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruanne 2019, https://elering.ee/sites/default/files/public/Infokeskus/elering_vka_2019_web_final2.pdf

¹⁸ Lääne-Viru maakonnaplaneering 2030+, <https://maakonnaplaneering.ee/laane-viru-maakonnaplaneering-2030->

elamutest, on sobilikke alasid peamiselt valla kirdenurgas ja kagunurgas soistel ja metsastel aladel (joonis 13). Lisaks on tuuleenergeetika arendamine Väike-Maarja vallas piiratud riigikaitsealustel põhjustel, kuna kogu valla territoorium jääb Vinni vallas Kellaveres asuvast õhuseire radarist vähem kui 30 km kaugusele. Eeltoodust tulenevalt võib Väike-Maarja valla territooriumi pidada tuuleenergeetika arendamiseks pigem ebasoodsaks.

Joonis 13. Tuuleenergeetika võimalused ja piirangud (allikas: väljavõtte Eesti Tuuleenergeetika Assotsiatsiooni slaidiesitlusest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi infopäeval 20.01.2020)

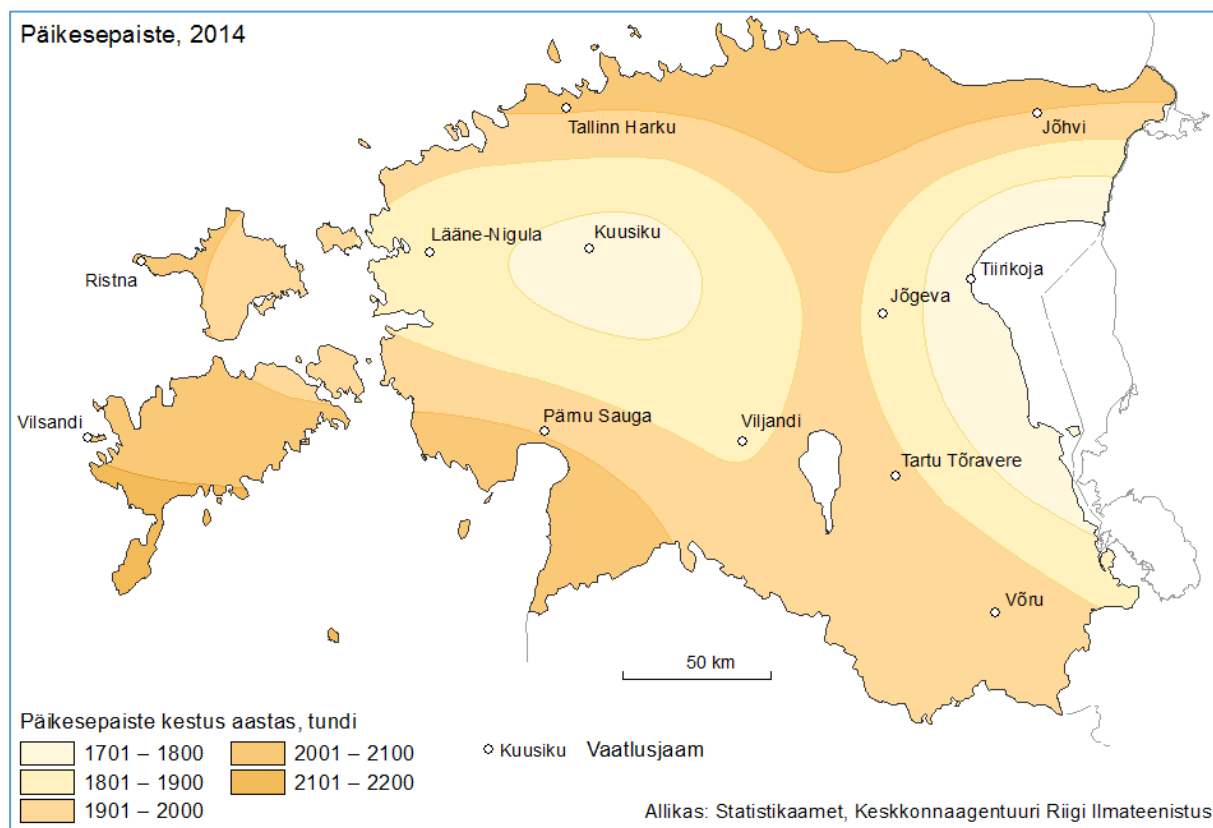
Üldiselt ei peeta Ida-Eestit atraktiivseks suurte päikeseparkide rajamiseks, kuna päikesepaiste kestus ning summaarne päikesekiirgus on siin väiksem ja sellest tulenevalt ka päikeseparkide tootlikkus madalam kui Lääne- või Lõuna-Eestis (joonis 14). Väike-Maarja vallas on kaks päikeseenergia tootjat (tabel 7), kes siiski on tegutsenud liialt lühikest perioodi, et võrrelda päikeseparkide tootlikkust teiste piirkondadega.

Tabel 7. Elektrilevi võrguga liitunud tootjad Väike-Maarja vallas seisuga 31.03.2019¹⁹

Asukoht	Pargi nimetus	Liitumisvõimsus MW	Liitumise aeg
Ravi tn 1A Väike-Maarja alevik	A&K Caritas päikeseelektrijaam	0,0275	2017
Kolde 23 Väike-Maarja alevik	Kolde Päikeseelektrijaam	0,199	2018

¹⁹ https://www.elektrilevi.ee/-/doc/6305157/kliendile/el_info_liitunud_tootjad.pdf

Päikeseenergia mikrotootmine²⁰ (kuni 15 kW) üldplaneeringus käsitlemist ei vaja. Väiketootmise²¹ (kuni 500 kW) puhul on määravaks teguriks piisava tugevuse ja võimsusega elektriliinide ning alajaamade olemasolu ja kaugus neist. Majanduslikel ja visuaalsetel kaalutlustel on päikeseparke kõige mõistlikum rajada hoonete katustele ja olemasolevatele ning endistele tootmisaladele, kus on olemas sobivad liitumisvõimalused. Väike-Maarja vallas on palju põllumajanduslikke tootmishooneid (joonis 7), mille juurde päikeseparkide loomist võiks kaaluda. Päikesepargid ei vaja eraldi maa reserveerimist üldplaneeringus, kuid sätestada tuleb nende rajamise põhimõtted.

Joonis 14. Päikesepaiste kestus Eestis (allikas: Statistikaamet)²²

Planeerimisettepaneku koostamisel soovitame:

- Määratleda taastuvenergeetika arendamise põhimõtted vallas.

²⁰ Mikrotootja on väiketootja, kes kasutab elektrienergia tootmiseks kuni 15 kW maksimumvõimsusega tootismoodulit.

²¹ Väiketootja on tootja, kes kasutab elektrienergia tootmiseks alla 500 kW maksimumvõimsusega tootismoodulit ja kelle võrgulepingus on selles kokku lepitud.

²² https://www.stat.ee/public/kaardid/teemakaardid/Paikesepaiste_2014.png